

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENGELLİLERDE BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR (DİSİPLİNLERARASI)

ANABİLİM DALI

**GÖRME ENGELLİ SPORCULARIN KAYGI VE
SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN FARKLI
DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ABDULLAH AKBULUT

DANIŞMAN

PROF. DR. MUSTAFA KAYIHAN ERBAŞ

AKSARAY-2025

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ENGELLİLERDE BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR (DİSİPLİNLERARASI)
ANABİLİM DALI

GÖRME ENGELLİ SPORCULARIN KAYGI VE
SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN FARKLI
DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ABDULLAH AKBULUT

DANIŞMAN : PROF. DR. MUSTAFA KAYIHAN ERBAŞ

JÜRİ ÜYESİ : PROF. DR. EKREM BOYALI

JÜRİ ÜYESİ : DR. ÖĞR. ONUR EMRE KOCAÖZ

AKSARAY-2025

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren (....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Abdullah

Soyadı :AKBULUT

Bölümü :Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Görme Engelli Sporcuların Kaygı ve Saldırganlık Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi

İngilizce Adı : Investigation of Anxiety and Aggression Levels of Visually Impaired Athletes in Terms of Different Variable

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Abdullah AKBULUT

İmza:

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Abdullah AKBULUT tarafından hazırlanan “Görme Engelli Sporcuların Kaygı ve Saldırganlık Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor (Disiplinlerarası) Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	<u>Kabul</u>	<u>Ret</u>	<u>İmza</u>
Danışman: (Prof. Dr. Mustafa Kayıhan ERBAŞ) (Beden Eğt. Ve Spor, Aksaray Üniversitesi)	☐	☐	
Üye: (Prof. Dr. Ekrem BOYALI) (Rekreasyon, Selçuk Üniversitesi)	☐	☐	
Üye: (Dr. Öğr. Onur Emre KOCAÖZ) (Özel Eğitim, Aksaray Üniversitesi)	☐	☐	

Tez Savunma Tarihi:/...../.....

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nuntarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Aybala ÇAYIR

İmza

TEŞEKKÜR SAYFASI

Bu araştırma, görme engelli sporcuların kaygı ve saldırganlık düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın gerçekleştirilmesinde emeği geçen herkese teşekkür ederim.

Tez çalışmam boyunca bana yol gösteren, bilgi ve deneyimiyle her zaman destek olan değerli danışman hocam Prof. Dr. Mustafa Kayıhan Erbaş'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Kendisinin rehberliği, akademik bakış açımın gelişmesinde büyük bir rol oynamıştır.

Tez sürecimde değerli katkılarını esirgemeyen, bilgisi ve desteğiyle bana ışık tutan Doç. Dr. Murat Ergin'e teşekkür ederim. Kendisinin yönlendirmeleri ve yardımları, çalışmamın daha sağlam temellere oturmasını sağlamıştır.

Ayrıca, akademik hayata adım atmamda ve yüksek lisans eğitimine başlamamda en büyük etken olan Doç. Dr. Metin Yüceant'a sonsuz teşekkür ederim. Onun teşvik edici sözleri ve yönlendirmeleri, bu yolda ilerlemem için bana cesaret vermiştir.

Bu süreçte beni her zaman destekleyen aileme ve arkadaşlarıma da teşekkür ederim. Onların varlığı, akademik yolculuğum boyunca bana güç verdi.

Özel bir teşekkürü ise sevgili babam Nazmi Akbulut'a sunmak istiyorum. Onun maddi ve manevi desteği, sabrı ve inancı olmasaydı, bu süreci bu kadar güçlü bir şekilde tamamlamam mümkün olmazdı. Babamın bana olan güveni ve sevgisi, en büyük motivasyon kaynaklarımdan biri olmuştur.

Abdullah AKBULUT

ÖZET

Bu araştırmanın amacı görme engelli sporcuların kaygı ve saldırganlık düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırma, Goalball oynayan görme engelli erkek amatör ve profesyonel sporcuların sürekli, durumluk kaygı ve saldırganlık düzeylerinin birbiri ile olan ilişkisini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada tarama modelinde tasarlanmıştır. Araştırma grubu Türkiye Erkek Milli Goalball takımında oynayan 22 görme engelli erkek sporcudan oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak görme engelli erkek goalball sporcularının sosyo-demografik özelliklerini ölçmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu”, Öner ve LeCompe (1983) tarafından Türkçeye uyarlanan “Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği” ve Madran (2012) tarafından Türkçeye uyarlanan “Buss-Perry saldırganlık Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen verilerin betimleyici analiz yapılmıştır. Verilerin normalliği sınıandıktan sonra gruplar arası karşılaştırmalarda Mann Whitney U testi, ANOVA ve korelasyon analizinde Spearman korelasyon testi kullanılmıştır. Anlamlılık seviyesi 0.05 olarak alınmıştır. Araştırmanın sonucunda, görme engelli sporcuların sürekli kaygı düzeylerinin orta seviyede, durumluk kaygı düzeylerinin düşük ve saldırganlık düzeylerinin de orta seviyede olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler : Görme engelli, sporcu, kaygı, saldırganlık

Bilim Kodu : 13801

Sayfa Adedi : 63

Yazar : Abdullah AKBULUT

Danışman : Mustafa Kayıhan ERBAŞ

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the anxiety and aggression levels of visually impaired athletes in terms of different variables. The research was designed in the screening model in this study conducted to determine the relationship between trait, state anxiety and aggression levels of visually impaired male amateur and professional athletes playing goalball. The research group consists of 22 visually impaired male athletes playing in the Turkish Men's National Goalball team. In the study, the "Personal Information Form" developed by the researcher in order to measure the socio-demographic characteristics of visually impaired male goalball athletes, the "State-Trait Anxiety Scale" adapted to Turkish by Öner and LeCompe (1983) and the "Buss-Perry Aggression questionnaire" adapted to Turkish by Madran (2012) were used as data collection tools. Descriptive analysis was performed on the obtained data. After testing the normality of the data, the Mann Whitney U test and ANOVA test was used in comparisons between groups, and the Spearman correlation test was used in correlation analysis. The significance level was taken as 0.05. As a result of the research, it was determined that the trait anxiety levels of visually impaired athletes were at a moderate level, their state anxiety levels were low and their aggression levels were at a moderate level.

Keywords : Visually impaired, athlete, anxiety, aggression
Science Code : 13801
Number of Pages : 63
Author : Abdullah AKBULUT
Supervisor : Mustafa Kayıhan ERBAŞ

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
TEŞEKKÜR SAYFASI	iii
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1.1.Araştırmanın Problem Cümlesi.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.5. Araştırmanın Sayıltıları	4
1.6. Tanımlar:	5
İKİNCİ BÖLÜM.....	6
ALANYAZIN TARAMASI.....	6
2.1. Engel.....	6
2.1.1. Engel Sınıflandırması:	6
2.1.2. Görme Engeli:.....	7
2.1.3. Goalball:	9
2.2. Kaygı	10
2.2.1. Kaygı Nedenleri.....	11
2.2.2. Kaygı Belirtileri.....	11
2.2.3. Kaygı Türleri	12

2.2.4. Sporda Kaygı	13
2.3. Saldırganlık	14
2.3.1. Saldırganlık Nedenleri	14
2.3.2. Saldırganlık Türleri.....	15
2.3.3. Saldırganlığı Etkileyen Faktörler.....	16
Şekil 1. Saldırganlığı Etkileyen Faktörler (Toros ve Öğraş, 2022)	16
2.3.4. Sporda saldırganlık	16
2.3.5. İlgili araştırmalar	18
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	21
YÖNTEM.....	21
3.1. Araştırma Modeli	21
3.3. Veri Toplama Araçları	23
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu:	23
3.3.2. Spielberger Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği:.....	23
3.3.3. Saldırganlık Ölçeği:	24
3.4. Verilerin Toplanması.....	25
3.4. Verilerin Analizi.....	25
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	27
BULGULAR VE YORUMLAR	27
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	32
TARTIŞMA ve SONUÇ	32
ÖNERİLER	37
KAYNAKÇA.....	38
EKLER.....	45
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU	50

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Görme Engellilerin Sınıflandırılması	19
Tablo 3.1 Araştırma Grubuna Ait Özellikler	33
Tablo 4.1 Görme Engelli Sporcuların Kaygı ve Saldırganlık Düzeyleri	37
Tablo 4.2 Kaygı ve saldırganlık düzeylerinin kariyer açısından karşılaştırılması.....	37
Tablo 4.3 Tablo Kaygı ve saldırganlık düzeylerinin kariyer açısından karşılaştırılması.....	38
Tablo 4.4 Kaygı ve saldırganlık düzeylerinin yaş değişkeni açısından karşılaştırılması	39
Tablo 4.5. Kaygı ve saldırganlık düzeylerinin gelir durumu değişkeni açısından karşılaştırılması	40
Tablo 4.6. Sporcuların kaygı ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişki.....	40

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Saldırganlığı Etkileyen Faktörler Sayfa Numarası.....	27
--	----

KISALTMALAR

DOI	: Digital Object Identifier
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
URL	: Uniform Resource Loader
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

GİRİŞ

Görme engelli bireylerin yaşamları, günlük hayatta karşılaştıkları zorluklar ve sosyal çevreyle olan etkileşimleri, fiziksel ve psikolojik sağlığı etkileyen çeşitli faktörlerle şekillenmektedir. Bu bireylerin sporla ilgilenmeleri, fiziksel iyilik hallerini geliştirmenin ötesinde, psikolojik ve sosyal açıdan da birçok fayda sağlamaktadır. Ancak spor ortamlarının birey üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri olabileceği bilinmektedir. Bu bağlamda, kaygı ve saldırganlık gibi psikolojik özelliklerin, görme engelli sporcuların bireysel farklılıklarına ve çevresel koşullara göre değişiklik gösterebileceği bir gerçektir.

Kaygı ve saldırganlık, bireylerin duygusal ve davranışsal durumları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu durumlar, sporcuların performanslarını ve sosyal ilişkilerini doğrudan etkileyebilir. Görme engelli sporcular için bu psikolojik faktörlerin incelenmesi hem spor alanında hem de sosyal yaşamda daha iyi destek mekanizmalarının geliştirilmesine katkı sağlayabilir. Örneğin, engellilik durumuna bağlı yaşanan deneyimler, bireylerin kaygı düzeylerini artırabilirken; rekabet ortamının dinamikleri de saldırganlık eğilimlerini etkileyebilir.

Bu çalışmanın amacı, görme engelli sporcuların kaygı ve saldırganlık düzeylerini; eğitim ve kariyer gibi farklı değişkenler açısından incelemektir. Böyle bir inceleme, spor ortamında bu bireylerin ihtiyaçlarının daha iyi anlaşılmasına olanak tanıyabilir. Ayrıca bu faktörlerin incelenmesi, bireylerin duygusal durumlarını yönetmelerine ve daha kapsayıcı spor programlarının geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

Sonuç olarak, görme engelli sporcuların psikolojik durumlarının detaylı bir şekilde ele alınması, onların yaşam kalitesini artırmak ve spor ortamlarında daha sağlıklı bir etkileşim sağlamaları için önemlidir. Bu bağlamda, kaygı ve saldırganlık düzeylerini etkileyen değişkenlerin incelenmesi, bu alandaki literatüre önemli bir katkı sunabilir.

Sporcuların performanslarını etkileyen psikolojik etmenlerin belirlenmesi günümüzde yaygın olarak incelenen bir konudur. Bu amaçla birçok ölçek ve envanter hazırlanmış ve

uygulanmıştır. Günlük yaşamımızda okulda, işyerinde vb. ortamlarda herhangi bir anda yaşadığımız duygulardan olan kaygı ve saldırganlık, müsabaka ve yaşışmalarda sonucu etkileyen en önemli etmenlerdendir. Örneğin basketbolda son saniyede atılan şutlar, futbolda penaltı atışı gibi. Bu duygularla başa çıkan sporcular başarılı olurken başarılı olamayan sporcular mağlup olabilir. Bu nedenle spor alanında bu sorunların çözümlenmesi veya başa çıkılması önem arz etmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Araştırmanın Problem Cümlesi

Bu araştırmanın temel amacı, görme engelli sporcuların kaygı ve saldırganlık seviyelerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesidir. Bu doğrultuda, aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmaktadır:

1. Görme engelli sporcularının sürekli kaygı durumları hangi düzeydedir?
2. Görme engelli sporcularının durumluk kaygı durumları hangi düzeydedir?
3. Görme engelli sporcularının saldırganlık durumları hangi düzeydedir?
4. Görme engelli sporcularının kariyerleri açısından kaygı düzeyleri farklılık göstermekte midir?
5. Görme engelli sporcularının kariyerleri açısından saldırganlık düzeyleri farklılık göstermekte midir?
6. Görme engelli sporcularının eğitim düzeyleri açısından kaygı düzeyleri farklılık göstermekte midir?
7. Görme engelli sporcularının eğitim düzeyleri açısından saldırganlık düzeyleri farklılık göstermekte midir?
8. Görme engelli sporcuların yaş değişkeni açısından kaygı düzeyleri farklılık göstermekte midir?
9. Görme engelli sporcuların yaş değişkeni açısından saldırganlık düzeyleri farklılık göstermekte midir?
10. Görme engelli sporcuların gelir düzeyi değişkeni açısından kaygı düzeyleri farklılık göstermekte midir?
11. Görme engelli sporcuların gelir düzeyi değişkeni açısından saldırganlık düzeyleri farklılık göstermekte midir?

12. Görme engelli sporcuların kaygı düzeyleri ile saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, görme engelli sporcuların kaygı ve saldırganlık düzeylerini çeşitli değişkenler doğrultusunda analiz etmeyi amaçlamaktadır. Öncelikle görme engelli sporcuların kaygı ve saldırganlık düzeyleri belirlenecek olup daha sonra bu düzeylerin sporcuların; kariyerleri, eğitim düzeyleri ve yaşları açısından farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Daha sonra tüm değişkenler dikkate alınarak sporcuların kaygı düzeyleri ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Görme engelli sporcuların kaygı ve saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi alanyazında yapılan ilk çalışma özelliği taşımaktadır. Spor bilimciler kaygının atletik performans üzerindeki olumlu ve olumsuz etkisini anlamaya çalışmışlardır. Bununla birlikte, özellikle görme engelli sporcular kaygının performansa etkisi yeterince araştırılmamıştır.

Ayrıca görme engelli elit sporcuların kariyer ve eğitim değişkenlerine açısından kaygı ve saldırganlık düzeyleri belirlenerek ilgili paydaşlar tarafından gerekli önlemlerin alınması amaçlanmaktadır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma görme engelli milli sporcularla sınırlıdır.
2. Araştırma verileri 2023 sezonunda ağustos ayında gerçekleştirilmiştir.
3. Araştırmada kaygı ve saldırganlık durumu Spielberger Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri ve Buss-Perry Saldırganlık ölçeğinden alınan puanlar ile sınırlıdır.

1.5. Araştırmanın Sayıltıları

1. Görme engelli sporcuların veri toplamak için kullanılan ölçekleri tarafsız ve samimi bir şekilde cevapladığı varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar:

Görme engeli: Görme yetisini etkili bir şekilde kullanamayan ve okumak için Braille, kabartma-dokunsal alfabe ya da işitsel kaynaklara ihtiyaç duyan birey (Heward, Alber-Morgan ve Konrad, 2017).

Kaygı: Bireylerde iç ve dış etkenlere bağlı olarak ortaya çıkan duygusal bir durum (Spielberger, 1966).

Durumluk kaygı: Durumluk kaygı herhangi bir duruma bağlı olarak belirli bir zaman diliminde ortamda var olan tehditlere yönelik uyarıyı ifade ederken, sürekli kaygı, kişisel deneyimlere bağlı olarak uyarıyı endişe verici olarak algılama eğilimi olarak ifade edilmektedir (Öner ve Le Compte, 1998).

Sürekli kaygı: Stres oluşturan durumların tehlikeli veya tehlike arz edici olarak algılanması ve bu risklere karşı, ortaya çıkan durumluk duygusal tepkilerin sıklığının ve şiddetinin artarak ve kalıcı hale gelmesidir. (Özgüven, 1994).

Saldırganlık: Başka bir kişiyi incitmeye yönelik yapılan her türlü davranış (Freedman, Sears ve Carlsmith, 1989)

İKİNCİ BÖLÜM

ALANYAZIN TARAMASI

2.1. Engel

Engel, bireyin sahip olduğu yetersizlik nedeniyle günlük yaşam becerilerini tam olarak yerine getirememe durumu ya da çevresiyle etkileşiminde karşılaştığı zorluklar olarak tanımlanmaktadır (Ataman, 2003). Toplum, bireylerinden standart davranış kalıplarını beklemek yerine, farklı düzeylerdeki davranış biçimlerini de kabul edici tutum sergilediği zaman “engel” kavramı büyük ölçüde ortadan kalkacaktır (Metin, 2018).

2.1.1. Engel Sınıflandırması:

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde (2018) özel gereksinimi olan çocuklar aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır:

- Zihinsel yetersizlik
- İşitme yetersizliği
- Görme yetersizliği
- Ortopedik yetersizlik
- Sinir sisteminin zedelenmesi ile ortaya çıkan yetersizlik
- Dil ve konuşma güçlüğü
- Özel öğrenme güçlüğü
- Birden fazla alanda yetersizlik
- Duygusal uyum güçlüğü
- Süreğen hastalık
- Otizm
- Sosyal uyum güçlüğü

- Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu
- Üstün veya özel yetenek.

2.1.2. Görme Engeli:

Yasal tanıma göre görme engeli, görme keskinliğinin ve görme alanının ölçümüne dayandırılır. Belli bir uzaklıktan görme ve detayları fark edebilme yeteneği görme keskinliği olarak tanımlanır. Baş sabit tutularak ve gözleri oynatmadan görülebilen alan (ileriye doğru bakarken çevresindeki alanı görebilmesidir) görme alanı olarak tanımlanır (Gürsel, 2013). Normal gören bireylerde görme alanı yaklaşık 180 derecedir (Dönmez, Sümer ve Uyaroglu, 2010):

Görme engelinin yasal tanımı:

Tüm düzeltmelerle beraber normal görme kapasitesinin 1/10'una yani 20/200'lük seviyesindeki görme keskinliğine veya daha düşük bir düzeye sahip olmak ya da görme alanının yirmi derecelik bir açıyla sınırlı kalması durumu körlük olarak adlandırılır.

Görme keskinliği 10/70 ile 20/200 arasında olan bireylere az gören birey olarak tanımlanır (Doğan, 2018).

Görme engelinin eğitsel tanımı: Görme yetisinin kısmen ya da tamamen yitirilmesi sebebiyle özel eğitim desteğine ihtiyaç duyan kişidir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği [ÖEHY], 2018). Yasal tanımlamada görme engelli bireyin sahip olduğu yetersizlikler vurgulanırken, eğitsel tanımlamada ise bireyin eğitim amacıyla kullanılabilecek yeterlilikleri üzerinde durulmaktadır (Doğan, 2018).

2.1.2.1. Görme engelinin nedenleri:

Görme engeli doğuştan getirilen bir bozukluktan kaynaklanabileceği gibi sonradan kazanılmış bir sorundan kaynaklanabilir. Birçok görme engeli kalıtsal olan problemlerden kaynaklanmaktadır. Diğer önemli bir neden fiziksel travmalardır (Doğan, 2018).

Dünya genelinde en yaygın görülen görme yetersizlikleri, sıklık derecesine göre katarakt, kırma kusurları (hipermetrop, miyop ve astigmat), glokom, maküler dejenerasyon, korneal opaklık, diyabetik retinopati, trahoma, prematür retinopatisi, A vitamini eksikliği, onkoserkiyazis ve genetik hastalıklar şeklinde sıralanabilir. (Dönmez, Sümer ve Uyaroglu, 2010).

2.1.2.2. Görme engelinin sınıflandırılması:

Görme engelliler görme kayıplarının derecesine bağlı olarak körler ve az görenler olarak sınıflanır. Dünya Sağlık Örgütü'nün görme yetersizliği sınıflandırması (Doğan, 2018):

Tablo 1.Görme Engellilerin Sınıflandırılması

Sınıflandırma düzeyi	Görme düzeyi	Yetersizlikten etkilenme derecesi
Normal	Normal görme Normale yakın görme	Özel araçlarla gereksinim duymadan görevleri yerine getirebilir.
Az görme	• Orta	Özel araçlar yardımıyla görevleri normale yakın düzeyde yerine getirebilir.
	• Düşük	Görmeyle ilgili görevleri özel araçlar yardımıyla bile yavaş ve aralıklı olarak yerine getirir.
	• Çok düşük	Ayrıntılı görme gerektiren işlerde güçlük yaşar v çoğunu yerine getiremez
Kör	• Köre yakın	Çevreden bilgi almak için diğer duylara daha çok güvenir.
	• Kör	Hiç görme yoktur, tamamıyla diğer duylara bağımlıdır

2.1.2.3. Görme engelinin yaygınlığı:

Görme yetersizliğinin yaygınlığı düşük olan bir yetersizlik türüdür. Görme yetersizliğinin yaygınlığı tanımlara ve yaşlara göre farklılık arz etmektedir (Gürsel, 2013). Dünya Sağlık Örgütü'ne göre, dünya genelinde yaklaşık 314 milyon kişinin görme yetersizliği bulunmakta ve bunların 45 milyonu tamamen görme kaybı (körlük) yaşamaktadır. Ayrıca, görme yetersizliklerinin yaklaşık %85'inin, körlük vakalarının ise %75'inin önlenabilir veya tedavi edilebilir olduğu ifade edilmiştir. (Dönmez, Sümer ve Uyaroğlu,

2010). Ayrıca, görme yetersizliği olan öğrencilerin yaklaşık üçte ikisinin zihinsel, ortopedik gibi başka yetersizliklere de sahip olduğu rapor edilmiştir. (Gürsel, 2013).

2.1.2.4. Görme engelli bireylerin motor gelişimi:

Görme engelli çocukların motor gelişimlerinde görsel uyaranlardan yeterince yararlanamamaları nedeniyle, yaşamın ilk dönemlerinde gecikme görülebilir. Görme engellilerin motor gelişim açısından yaşayabilecekleri sorunlar görme yetersizliğinden değil görme yetersizliğinin yarattığı bir engel olan deneyim eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle görme engelli çocuklara yeterli motor deneyim yaşamaları için imkân sağlanması son derece önemlidir (Doğan, 2018).

Görme yetersizliğinin büyük kas gelişimine etkisi, bebeklik döneminde belirginleşir. Bebek, nesneleri ya hiç göremediği ya da yetersiz düzeyde algıladığı için, onlara ulaşmaya yönelik çaba göstermeyebilir. Bu durum, motor gelişimin daha yavaş ilerlemesine ve gecikmesine neden olabilir. (Dönmez, Sümer ve Uyaroglu, 2010).

Küçük motor becerilerin kazanılması büyük oranda el-göz koordinasyonuna bağlıdır. Fakat Görme yetersizliği bulunan bebeklerde el-göz koordinasyonu yerine kulak-el koordinasyonunu geliştirmek öncelikli bir önem taşır. Fakat az gören çocuklar için el-göz koordinasyonundaki kısıtlılıkları gidermeye yönelik etkinlikler planlanmalıdır (Tuncer, 2011).

2.1.3. Goalball:

Goalball, görme engelli kişiler için tasarlanmış bir takım sporudur. Engelli kişiler için yapılan çoğu spor aktivitesi gibi, goalball da ilk olarak görme engelli İkinci Dünya Savaşı gazilerinin rehabilitasyonu amacıyla uygulanmıştır. 1946 yılında goalball, Hanz Lorenzen ve Sepp Reindle tarafından görme engelli savaş gazilerinin rehabilitasyonları sırasında rahatlamalarını sağlamak amacıyla oluşturulan bir paralimpik spordur. Goalball'un dünya çapındaki ilk çıkışı 1976'daki Paralimpik Oyunları'nda (Toronto, Kanada) gerçekleşmiştir. Sporun ilk dünya kupası 1978'de Avusturya'da gerçekleşmiş ve Paralimpik Oyunları'nın ve Avrupa şampiyonalarının düzenli programında halen yer almaktadır (Romanov, 2017). Uluslararası Görme Engelliler Spor Federasyonu (IBSA), görme engelli ve az gören kişiler için tüm ulusal spor federasyonlarının çatı kuruluşudur.

Bu spor, 1976 yılında Paralimpik Oyunları programına dahil edilmiş ve yıllar içinde dünya çapında popülerlik kazanmıştır (Petrigna vd., 2020). Görme engelli sporcular tarafından oynanan Goalball, okul ve boş zaman (Petrigna vd. 2020) seviyelerinden uluslararası ve Paralimpik (Bednarczuk vd., 2017; Goulart-Siqueira vd., 2018; Balcı vd., 2021) seviyelere kadar farklı seviyelere geniş yelpazede oynanan bir spordur. Bu nedenle Goalball görme engelli kişiler arasında en yaygın takım sporudur (Lieberman, Houston-Wilson, Kozub, 2002).

Goalboll'un kardiyovasküler dayanıklılık, kas gücü, kas dayanıklılığı ve esneklik gibi sağlık ile ilgili fiziksel uygunluk özelliklerine olumlu etkisi vardır (Caspersen vd., 1985; Çolak vd., 2004; Karakaya vd., 2009). Ayrıca postür kontrolü (Çolak vd., 2004; Karakaya vd., 2009), işitsel reaksiyon üzerinde de olumlu etkileri bulunmaktadır (Yıldırım vd., 2013).

Goalball, altı alana bölünmüş, 18 × 9 m'lik bir sahada, üç oyuncudan oluşan iki takımla 20 dakika boyunca oynanır; bu alanlar çizgilerin kabartmaları olmasından dolayı dokunulduğunda kolayca anlaşılabilir ve oyuncuların yerini belirlemesini kolaylaştırır. Bu paralimpik sporda topun algılanması için topun içindeki zillerin sesini algılamak için gelişmiş bir işitsel duyu gerektirir (Gulick, Malone, 2011). Bu sporu özel kılan şey, gelişmiş bir duyu gerektirmesi ve iyi bir fiziksel kondisyon için mekansal yönelimin de gerekli olmasıdır (Bednarczuk, 2017).

2.2. Kaygı

Kaygı psikolojide önde gelen bir kavramdır. Bireylerde iç ve dış etkenlere bağlı olarak ortaya çıkan duygusal bir durum olarak ifade edilmektedir (Spielberger, 1966). Özellikle sporda performansı artırıcı veya azaltıcı bir etkiye sahip olması nedeniyle de birçok çalışmaya konu olmuştur (Ramakrishnan, Sathya ve Ghelani, 2015).

Genel olarak kaygı, endişe, endişe ve sinirlilik hali ve bedenin uyarılmasıyla ilişkilendirilen olumsuz bir duygusal bir hal olarak ifade etmiştir (Weinberg ve Gould, 2011). Spor alanında kaygı, baskı altında gerçekleştirilen performansın sebep olduğu strese verilen rahatsız edici psikolojik tepki olarak tanımlanmaktadır (Cheng, Hardy ve Markland, 2009). Orantısız düzeyde kaygı hissedilirse bireylerde ciddi ruhsal bozukluklara neden olur (Kapur, 2020).

Bireylerin yaşam kalitesini ve ilişkilerini olumsuz etkileyebildiği gibi, spor ortamlarında mücadele eden sporcuların hedeflerine ulaşmalarında en önemli faktör olan performanslarının düşmesine de neden olabilmektedir (Khan vd., 2017; Palazzolo, 2019; Şahin, 2019). Bu nedenle özellikle sporcularda görülebilen optimal kaygı düzeyinin onların iyi performans göstermeleri açısından önemli bir konu olduğu düşünülmektedir.

2.2.1. Kaygı Nedenleri

Hangi ortamın-uyaranın hangi tür kaygı yaratacağı kültürler arasında farklılık arz edebilir. Ancak tüm toplumlar için geçerli olabilecek bazı genel yargılar yapılabilir. Bu yargılar kaygı hissinin ortaya çıkmasına neden olan uyaranların veya ortamların ortak özelliklerini işaret eder. Kaygı nedenleri (Gülmat, 2014):

1. Desteğin çekilmesi: Alışlagelmiş ortamın yok olduğu durumlarda bireyler endişe hissedebilir.
2. Olumsuz bir sonucu beklemek: Olumsuz sonuçların (hazırlıksız sınava girme vb.) ortaya çıkması muhtemel durumlarda kaygı duyulabilir.
3. İç çelişki: Önem verdiğimiz bir düşünce ile davranışımız arasında bir uyumsuzluk olduğunda zaman kaygı türünden bir gerginlik hissedilebilir. Zihinsel çelişki güçlü bir motivasyon ve heyecan kaynağıdır. Çelişkiyi ortadan kaldıracak bir çözüm bulunana kadar belli bir düzeyde kaygı duyulur.
4. Belirsizlik: En belli başlı kaygı nedenlerinden biri, insanların gelecekte ne olacağını bilememeleridir.

2.2.2. Kaygı Belirtileri

Kaygılı bir kişi kendisini sürekli tetikte, sanki bir şey olacaktı gibi hisseder ve huzursuzluk duyar (Nar, 2005). Kaygının başlıca sebeplerinden biri; korkutucu bir uyarıyla ilgili bilinçaltında olan kaygı durumu (Morgan, 2000); titreme, terleme, çarpıntı ve yüksek kalp atım hızı vb. fiziksel belirtilerle kendini gösteren bir duruma işaret etmektedir (Beck ve Emery, 2006).

2.2.3. Kaygı Türleri

Temel olarak kaygı, durumluk ve sürekli kaygı olmak üzere iki farklı tür olarak ifade edilmektedir (Martens ve diğerleri, 1990; Öner ve Le Compte, 1983). Bunlar durumluk kaygı ve sürekli kaygıdır.

2.2.3.1. Durumluk Kaygı

Durumluk kaygı herhangi bir duruma bağlı olarak belirli bir zaman diliminde ortamda var olan tehditlere yönelik uyarıları ifade ederken, sürekli kaygı, kişisel deneyimlere bağlı olarak uyarıları endişe verici olarak algılama eğilimi olarak ifade edilmektedir (Öner ve Le Compte, 1998).

Durumluk kaygı genellikle her bireyin yaşadığı geçici duruma bağlı olarak sürdürdüğü kaygı şeklindedir. Bu kaygının şiddeti ve süresi, algılanan tehdidin düzeyi ile kişinin tehlikeli durumu ne kadar olarak yorumladığı ile ilişkilidir. Bireyde gerginlik ve endişe yaratan o durum ortadan kalktığında, olumsuz duygular da kaybolur. Stresin yoğun olduğu dönemlerde durumluk kaygıda artış, stres azaldığında da düşme gözlenir (Öner, 1998). Sporcu tarafından gözlemlendiğinde, durumluk kaygı sporcuyla anlamada önemli bir etken olarak görülür. Yarışma anında, yarışma öncesinde ve sonunda sporcu tarafından önemli bir kaygı türüdür ve sporcunun kişiliğiyle ilgilidir (İkizler, 1993).

2.2.3.2. Sürekli Kaygı

Sürekli kaygı, “stres yaratan durumların tehlikeli veya tehdit edici olarak algılanması sonucunda, bu tehditlere karşı ortaya çıkan duygusal tepkilerin hem sıklığının hem de yoğunluğunun artarak süreklilik kazanması” şeklinde anlamlandırılabilir. (Özgüven, 1994). Sürekli kaygı bireyin çevresindeki durumları genellikle stresli olarak algılama ve yorumlama eğilimi olarak tanımlanabilir (Öner, 1996). Kişilik yapısına göre sürekli kaygının şiddeti ve süresi değişir. Kaygıya yatkın bir kişilik yapısına sahip olmak kişinin sürekli kaygı düzeyini etkiler (İkizler, 1993). Sürekli kaygı, bireyin davranışlarına açık bir şekilde yansımaz, bu nedenle doğrudan gözlemlenmesi mümkün değildir. Ancak bireyin farklı durumlar ve koşullar karşısında sergilediği kısa süreli (durumluk) kaygı tepkilerinin yoğunluğu ve ne kadar sık tekrarlandığı dikkate alınarak sürekli kaygı hakkında fikir edinilebilir. (Öner ve Le Compte, 1998).

Sürekli kaygı, aslında nötr sayılabilecek durumların kişi tarafından tehlikeli ve kendini tehdit edici algılanması sonucunda ortaya çıkan memnuniyetsizlik ve mutsuzluk duygusu

olarak tanımlanabilir. Sürekli kaygı düzeyi yüksek olan kişiler, durumluk kaygıyı da diğer insanlara kıyasla daha sık ve daha yoğun yaşarlar (Öner, 1998).

2.2.4. Sporda Kaygı

Kaygı düzeyi müsabaka performansını ve sonucunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir ve sporcunun istenen ya da beklenen performansını göstermesinde büyük önem taşır (Başer, 1998).

Kaygı, sporcuların davranışlarında olumsuz şekilde doğru karar verme yeteneklerini etkileyebilir. Sporcunun kaygı seviyesinin yükselmesiyle, doğru karar vermeden, yeteneklerini sergilemekten uzaklaşabilir. Aşırı baskı altındaki sporcular genellikle doğru sandıkları hareketleri sergilemekte güçlük çekebilirler. Yüksek kaygı, sporcuların antrenmanlarda defalarca kez başarılı bir şekilde gerçekleştirdikleri hareketleri unutturduğu gibi, duygusal karmaşaya yol açarak hatalı bazı hareketler yapmasını da sebep olabilir (Gümüş, 2002) Bu nedenle, sporcuların kaygı seviyelerinin ve bu kaygının nedenlerinin anlaşılması hem sporcular hem de antrenörler açısından bu durumla başa çıkmak için büyük bir önem taşımaktadır. (Başaran vd., 2009).

Sporcuların birçoğu müsabakalarda baskı ve zorlukla yüz yüze gelmektedirler. Antrenmanlarda sporcuların çoğunun sergiledikleri performansı stresli yarışma koşullarında gösterememektedirler. Koçlar, müsabaka sırasında sporcularını tanıyamadıklarını ve sergiledikleri performanslarının kendilerini hayret ettiklerini ifade etmektedirler (Engür, 2002).

Sportif müsabakalar sırasında sporcuların çoğunun, huzursuz, tedirgin, çekingen, telaşlı, sıkıntılı, üzüntülü, yüzleri sararmış veya kızarmış olarak gözlenmektedir. Hatta bazı sporcuların antrenmanda kolaylıkla yaptıkları hareketleri, yarışmalarda yapamadıkları, takım arkadaşlarıyla uyumlu olamadıkları ve kendilerinden bekleneni yerine getiremedikleri görülmektedir (Gümüş, 2002).

Sporcuların yarışmadan önce veya yarışma anında yoğun kaygı ve stres yaşadıkları göz önüne alındığında, bu duyguların kontrol edilememesi, performanslarını olumsuz yönde etkileyebilir hatta başarısızlıkla sonuçlanmasına yol açabilir (Başaran vd., 2009).

2.3. Saldırganlık

Saldırganlık öfke duygusunu eyleme geçirme şekli veya kişilerin zarar görmesine hatta yaralanmasına neden olabilen davranışlar bütünü olarak (Akgün ve Duyan, 2017; Yörük, 2020), “başka bir kişiyi incitmeye yönelik yapılan her türlü davranış” (Freedman, Sears ve Carlsmith, 1989) olarak tanımlanabilir. Saldırganlık toplum tarafından hoş karşılanmayan davranışlar ve kişilerin birbirlerine besledikleri nedensiz düşmanlık olarak tanımlanmıştır (Kerr, 2008). Bandura’ya göre saldırganlık davranışları çevre, birey ve davranış üçgeninin etkileşimi sonucu ortaya çıkar (Bandura, 1973).

Bireylerde saldırganlık davranışı çoğunlukla huzursuzluk ve acı hissettiren; saldırı, aşırı kabalık ve kaygı vb. negatif deneyimleri içermektedir (Cowie ve ark., 2008). İnsan davranışının büyük bir bölümü sosyal ve çevresel faktörlere bağlıdır. Saldırganlık da bu faktörler içinde önemli bir yere sahiptir. Kişi, günlük yaşamda engellerle karşılaştığında öfke duygusu ortaya çıkabilir ve bu öfkenin kontrol edilememesi durumunda saldırgan davranışlara dönüşebilir. Saldırganlık, yalnızca günlük hayatta değil, spor ortamlarında da sıkça gözlemlenen bir durumdur.

2.3.1. Saldırganlık Nedenleri

Saldırgan davranışların ortaya çıkmasının altında yatan birçok etmen söz konusudur. Bu etmenler aşağıdaki gibidir (Gülaştı, 2022; Keleş, 2023);

1- Sosyal Çevre: Bireyin çevresiyle olan ilişkileri saldırganlık davranışını tetikleyen unsurlardan birisidir. Bireyin aile, iş, okul ve sosyal çevresi ile yeterince iletişim kuramaması (sosyal yalnızlık) bireylerde saldırgan davranışlara neden olabilmektedir.

2- Kültürel Çevre: Bireylerin içinde bulunduğu kültürel çevrede gelenek, görenek, din, doğal afetler, göç vb. gibi faktörlerde saldırgan davranışları tetikleyebilmektedir.

3- Kişilik Özellikleri: Anti-sosyal kişilik özelliğine sahip, çeşitli kişilik bozuklukları görülen ve saldırganlık davranışına yatkın bireyler diğer bireylere göre daha fazla saldırganlık eğilimindedirler.

4- Zekâ: Zekâ düzeyi düşük olması durumunda bireyler muhakeme, algı ve idrak durumunda yetersiz kalabilmektedir. Bu da onların sağlıklı kararlar verebilmesine engel olabilmekte ve bireyler saldırgan davranışlar gösterebilmektedir.

5- Bağımlılık Yapıcı Maddeler: Tütün, alkol, uyuşturucu vb. maddeler insan bilincini olumsuz yönde etkilemektedir. Dolayısıyla bu maddelerin kullanımı bireylerde saldırgan davranışların oluşmasına neden olabilmektedir.

Tüm bunların yanında düşük öz saygı, prestij, hırs, sosyal statü vb. faktörler bireylerde saldırgan davranışlara neden olabilmektedir. Ekonomik nedenlere bağlı olarak yoksulluk seviyesinin yüksek olması, işsizlik ve düşük gelir yaşam kalitesinin azalmasında ciddi bir etkiye sahiptir. Bu durum da saldırganlık riskini artırabilmektedir. Bunun yanında öfke, hayal kırıklığı, stres, kaygı, depresif ruh hali vb. psikolojik durumlarda bireylerde saldırganlık davranışlarını tetikleyebilmektedir. Şiddet/vahşet gibi görüntüler ya da haberler bireyleri etkisi altına alabilmekte ve bu durum onlarda saldırgan davranışlara neden olabilmektedir. Dolayısıyla kitle iletişim araçları da bireylerin davranışları üzerinde olumsuz etkilere sahip olabilmektedir.

2.3.2. Saldırganlık Türleri

Yapılan incelemelerde saldırganlığın belli türlere ayrılarak ele alındığı da görülmektedir. Bushman ve Anderson (2001) tarafından saldırganlık **“Düşmanca saldırganlık”** ve **“Araçsal saldırganlık”** olmak üzere iki boyutta ele alınmıştır. Düşmanca saldırganlık birine zarar verme arzusuyla motive edilen dürtüsel davranış olup, araçsal saldırganlık başka bir amaca yönelik araç olarak kullanılan, önceden tasarlanmış davranıştır. Başeğmez ve Özerk (2021) düşmanca ve araçsal saldırganlığı aşağıdaki başlıklar altındaki şekilde ifade ettikleri görülmüştür.

2.3.2.1. Düşmanca Saldırganlık:

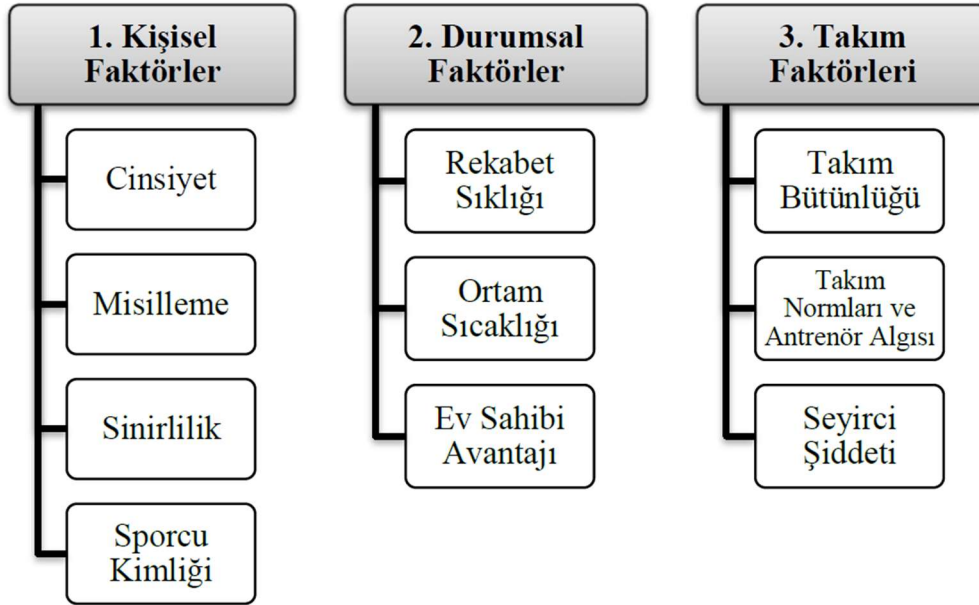
Plansızdır, davranışlar öfkeye bağlı gerçekleştirilir, algılanan kışkırtmaya yönelik tepki söz konusudur ve karşı tarafa zarar verme amacı taşır. Spor ortamlarında düşmanca saldırganlık, rakibi kasten yaralamaya yönelik yapılan ve nihai amacı zarar vermek olan bir davranıştır. Kazanmak ya da kaybetmekten bağımsız olarak davranışın tek amacı zarar vermektir. Genel olarak düşmanca saldırganlık şiddet olarak ifade edilmektedir (Bazeğmez ve Özerk 2021).

2.3.2.2. Araçsal Saldırganlık:

Araçsal saldırganlık ise karşı tarafa zarar vermekten daha farklı amaçlara ulaşmak nedeniyle planlı bir şekilde gerçekleştirilen davranıştır. Kazanma hedefi vardır ve öfke söz konusu değildir. Spor ortamlarında rakip oyuncunun/takımın sayı almasını engellemek amacıyla faul yapılabilir. Burada amaç karşı tarafa zarar vermekten ziyade kendi lehine yarar sağlayacak bir sonuca ulaşmaktır. Dolayısıyla araçsal saldırganlıktaki davranış amaç ve hedeflere ulaşabilmek amacıyla sergilenen davranışlardır (Başegmez ve Özerk 2021).

2.3.3. Saldırganlığı Etkileyen Faktörler

Toros ve Öğraş (2022) saldırganlığı etkileyen faktörleri kişisel, durumsal ve takım olmak üzere üç başlık altında incelemiştir. Bu faktörler aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır;

Şekil 1. Saldırganlığı Etkileyen Faktörler (Toros ve Öğraş, 2022)

2.3.4. Sporda saldırganlık

Husman ve Silva sporda saldırganlığı sporcuların rakibine bilerek/isteyerek fiziksel veya psikolojik olarak zarar vermeye yönelik eylemleri olarak ifade etmiştir (Conroy ve ark., 2001). Sporda saldırganlık rekabetçi hedefler ve spor kuralları ile doğrudan bir ilişkisi olmayan, farklı şekillerde zarara yol açabilecek kontrolsüz davranışlar olarak açıklanmaktadır (Terry ve Jackson, 1985). Sporda saldırganlık küresel bir problem olup,

kazanma hırsı, statü kaybı, maddi boyut gibi faktörler saldırganlık davranışlarına sebep olabilmektedir (Çavdar, 2018).

Kişilerarası saldırganlık, bir başka kişiye kasıtlı olarak zarar verme ve bu zarardan kaçınma motivasyonuna sahip olma eğilimlerini ve davranışlarını ifade eder. Saldırgan eylemler sosyal, ekonomik ve kamu sağlığına yükü büyüktür (Greydanus vd., 2021). Baron ve Ricardson (1994), spordaki saldırganlığı, diğer canlılara zarar verme veya onları yaralama amacına yönelik motive edilmiş bir davranış olarak tanımlamıştır. Bu tür bir davranışta, şiddet uygulayan birey yalnızca kurbanın acı çekmesini ister. Saldırgan davranış, fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, düşmanca durum veya öfke şeklini alabilir.

Spor alanında, oyuncuların güvenliğini ve takımın moralini korumak ve şiddet veya sportmenlik dışı davranışlardan kaçınmak için oyun sırasında saldırganlığı kontrol etmek kritik öneme sahiptir. Çünkü saldırganlık kazanma üzerinde olumlu bir etkiye sahip olabilirken, çoğu durumda performans üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir (Farooque, 2023).

Saldırgan davranışa korku, hayal kırıklığı, suçluluk ve öfke gibi olumsuz duygular eşlik edebilir (Baldoni, 2005), hem fiziksel olarak (örneğin birine saldırmak) hem de sözlü olarak (örneğin tahrik edici konuşma) ifade edilebilir ve düşmanca (Silva, 1983) ve araçsal olarak kategorize edilebilir. Düşmanca saldırganlık, birine zarar vermeyi amaçlayan davranışları ifade ederken, araçsal saldırganlık ise belirli bir amaca ulaşmak için gerçekleştirilen saldırgan eğilimler olarak tanımlar (Tenenbaum, vd., 1997).

Spor çerçevesinde saldırganlık ister zihinsel ister fiziksel veya stratejik olarak olsun, rakiplere zarar vermeyi amaçlayan bir davranıştır. Birini yaralamak için ona müdahale etmek düşmanca saldırganlık olarak kabul edilirken, birinin gol atmasını engellemek için ona müdahale etmek araçsal saldırganlık olarak yorumlanabilir. Genellikle, sporcuların saldırgan davranışları spor türüyle (temaslı sporlar vb.) olağan görülebilir. Yüksek düzeyde fiziksel temas içeren sporlarla uğraşan sporcular, düşük veya hiç fiziksel temas içermeyen sporlarla uğraşan sporculara kıyasla daha saldırgan eğilimler gösterme eğilimindedir (Sofia ve Cruz, 2017; Visek vd., 2010).

Ayrıca, sporcuların katıldığı rekabet düzeyi ve spor türü (bireysel veya takım açısından) saldırgan eğilimleri belirlemede önemli faktörlerdir. Rekabet düzeyi arttıkça, sporcular artan araçsal saldırgan davranışlar, azalan düşmanca saldırganlık örnekleri ve saldırgan

eğilimler gösterirler (Coulomb-Cabagno ve Rascle, 2006). Ayrıca bireysel sporlarda (örneğin tenis) sporcular, takım sporlarına (örneğin hokey) kıyasla daha düşük saldırgan davranışlar gösterdikleri bildirilmiştir (Maxvell, 2004).

2.3.5. İlgili araştırmalar

Çalışkan vd. (2007) tarafından yapılan bir araştırmada, farklı görme derecelerine sahip (B1, B2 ve B3) 10-14 yaş arası görme engelli kız ve erkek çocukların, 12 haftalık goalball sporu ve hareket eğitimi programı sonrasında kaygı durumlarının incelenmesi hedeflenmiştir. Araştırmaya 72 öğrenci (42 erkek ve 30 kız) katılmıştır. Çocukların kaygı durumlarını değerlendirmek amacıyla “Çocuklar İçin Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri” kullanılmıştır. Sonuçlara göre, goalball sporu, hareket eğitimi kadar etkili olmamakla birlikte, görme engelli çocukların kaygı seviyelerini azaltmada önemli bir spor dalı olarak değerlendirilmiş ve bu sporun görme engelli çocuklara mutlaka öğretilmesi gerektiği önerilmiştir.

Çalışkan (2004) tez çalışmasında, goalball sporunun görme engelli çocukların fiziksel uygunluk, postür ve kaygı durumlarına etkilerini değerlendirmiştir. Araştırmaya Goalball grubu 10 öğrenci, Hareket eğitimi grubu 10 öğrenci ve kontrol grubu 10 öğrenci olmak üzere toplam 30 öğrenciden oluşmaktadır. Goalball grubuna temel eğitim, teknik eğitim, grup ve bireysel taktik çalışmaları uygulanmıştır. Program on iki hafta, haftada üç gün ve günde bir buçuk saat sürmüştür. Hareket eğitimi grubuna genel fiziksel aktiviteleri içeren, postural özellikleri geliştirici hareket modelleri ile zenginleştirilmiş yöntemler uygulanmıştır. Kontrol grubuna rutin beden eğitimi derslerine katılmışlardır. Kaygı düzeyi Spielberger (1973) tarafından hazırlanan “Çocuklar İçin Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri” bu çalışmada kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, goalball sporunun görme engelli çocukların fiziksel uygunluk düzeylerini artırdığı ve kaygı seviyelerinin azalmasında olumlu etkiler sağladığı, ancak hareket eğitimi programı kadar etkili olmadığı tespit edilmiştir. Yazıcı, Öz, Yıldızhan ve Büyükyıldırım. (2019) tarafından yapılan makale çalışmasında, B1 futbol sporcuları ile B2-B3 futsal sporcularının müsabaka öncesi durumluk kaygı düzeyleri farklı değişkenler açısından değerlendirilmiştir. Sporcuların kaygı düzeylerini belirlemek için Beck Anksiyete Ölçeği (BAÖ) kullanılmıştır. Araştırmaya B1 düzeyinde 52 sporcu ve B2-B3 düzeyinde 44 sporcu olmak üzere toplam 96 sporcu katılmıştır. Araştırmada, müsabakalara katılan

engelli sporcuların müsabaka öncesindeki durumluk kaygı düzeylerini ölçmek amacıyla Beck Anksiyete Ölçeği uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda yaşın kaygı durumuna etki etmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Dalbudak, Bayrak, Alkaya, Musa ve Dalkılıç (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, görme engelli ve görme engeli olmayan futbolcuların engel durumları, yaş grupları ve spor geçmişlerine göre durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya toplamda 50 futbolcu (25 görme engelli ve 25 görme engeli olmayan) katılmıştır. Veriler, sosyo-demografik bilgileri içeren bir anket formu ile Spielberger'in Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri (DSKÖ) kullanılarak elde edilmiştir. Sonuçlar, görme engelli ve görme engeli olmayan futbolcuların kaygı düzeyleri arasında bir farklılık olmadığını göstermiştir. Ayrıca, sporcuların branşlarından veya engel durumlarından bağımsız olarak, müsabaka sırasında etkili bir performans sergileyebilmeleri için belirli bir kaygı düzeyine sahip olmaları gerektiği ve görme engelli futbolcuların da başarı için müsabaka kaygısını optimal düzeyde tutmaları gerektiği belirtilmiştir. Badenhorst, Runciman, Brown, Swartz ve Derman (2021) tarafından yapılan makale çalışmasında, Güney Afrika para sporcularının sürekli kaygı ve zihinsel sorunları incelenmiştir. Araştırmaya goalball, bocce, futbol, atletizm, kayak, judo, halter ve yüzme branşlarından toplam 125 sporcu katılmıştır. Cinsiyet ve spor branşının sürekli kaygı üzerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Dalbudak (2012) tarafından yapılan tez çalışmasında, 13-15 yaş arası görme engelli sporcuların stres ve saldırganlık düzeyleri incelenmiştir. Araştırmaya 50 kadın ve erkek görme engelli bireyler ile spor yapmayan 50 kadın ve erkek görme engelli birey olmak üzere 100 gönüllü katılmıştır. Araştırmada, kişisel bilgiler, stres ve saldırganlık anketleri uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, cinsiyet açısından kadın ve erkek görme engelli bireylerin saldırganlık ölçeğinin alt boyutlarından yıkıcı saldırganlık, atılğanlık, edilgenlik düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olmadığı saptanmıştır.

Dalbudak (2019) tarafından gerçekleştirilen tez çalışmasında, duygusal zekâ, saldırganlık ve spor yapma durumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya Türkiye'de farklı kulüplerde spor yapan 18-20 yaş arası B2-B3 görme engelli bireylerle, spor yapmayan görme engelli bireyler katılmıştır. Katılımcılar, 109 kadın ve 163 erkek olmak üzere toplam 272 gönüllüdür. Araştırma sonucunda, spor yapmayan bireylerin yıkıcı saldırganlık ve edilgenlik puanlarının spor yapan bireylerden anlamlı derecede daha

yüksek olduğu; ancak atılganlık düzeyinde gruplar arasında bir farklılık bulunmadığı belirlenmiştir. Ayrıca, cinsiyete göre yapılan analizde, kadınların atılganlık puanlarının erkeklerden anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmüştür. Tutkun, Güner, Ağaoğlu ve Soslu (2010) tarafından yapılan çalışmada ise takım sporları ve bireysel sporlarla uğraşan sporcuların saldırganlık düzeyleri karşılaştırılmıştır. Araştırmaya futbol, voleybol, basketbol, yüzme, güreş ve tekvando branşlarından toplam 240 sporcu katılmıştır. Veriler, Kiper (1984) tarafından geliştirilen “Saldırganlık Envanteri” ile toplanmıştır. Çalışmanın sonucunda, bireysel sporlarla uğraşan sporcuların yıkıcı ve edilgen saldırganlık puanlarının, takım sporlarıyla uğraşan sporculara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek olduğu saptanmıştır. Kafalı, Hünkar, Keçeci ve Demiray (2017) tarafından yapılan çalışmada, sporcuların cinsiyet, yaş, medeni hal, eğitim durumu ve spor branşlarına göre saldırganlık düzeyleri incelenmiştir. Araştırmaya basketbol, hentbol ve atletizm branşından 253 sporcu katılmıştır. Veri toplama aracı olarak Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, erkek sporcuların kadın sporculara oranla ve bireysel spor yapanların takım sporu yapanlara oranla daha saldırgan davranış gösterdikleri belirlenmiştir.

Badenhorst, Runciman, Brown, Swartz ve Derman (2021) tarafından yapılan makale çalışmasında, Güney Afrika para sporcularının sürekli kaygı ve zihinsel sorunları incelenmiştir. Araştırmaya goalball, bocce, futbol, atletizm, kayak, judo, halter ve yüzme branşlarından toplam 125 sporcu katılmıştır. Sporcuların sürekli kaygı durumu Spielberger’in Durumluluk ve Süreklilik Kaygı Envanteri ile ölçülmüştür. Tüm sporcuların ortalama 39 kaygı puanı aldığı, dörtte birinin 45 ve üzeri kaygı puanı aldığı belirlenmiştir. Sporcuların %12,2'sinin kaygı sorunları yaşadığı bildirilmiştir. Kadın ve erkek sporcuların sürekli kaygı puanları arasında farklılık bulunmamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın yöntem bölümünde araştırmanın modeline, araştırma grubuna, veri toplama araçlarına, verilerin analizine ve analizinde yararlanılan istatistiksel tekniklere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma, Goalball oynayan görme engelli erkek amatör ve profesyonel sporcuların sürekli, durumluk kaygı ve saldırganlık düzeylerinin birbiri ile olan ilişkisini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada ilişkisel tarama modelinde tasarlanmıştır. İlişkisel Tarama modeli, geçmişte ya da hâlihazırda var olan bir durumu olduğu gibi ortaya koymayı amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Bu model doğrultusunda gerçekleştirilen, görme engelli sporcuların kaygı ve saldırganlık düzeylerini farklı değişkenler açısından incelemeyi hedefleyen bu çalışma, betimsel bir nitelik taşımakta ve karşılaştırmalı ilişkisel tarama modeli kapsamındadır. İlişkisel tarama modelleri, iki ya da daha fazla değişkenin birlikte nasıl değiştiğini araştırır modellerdir (Karasar, 1991).

3.2. Araştırma Grubu

Araştırma grubu Türkiye Erkek Milli Goalball takım kampına davet edilen sporculardan oluşmaktadır. Bunlardan 9'u hem profesyonel hemde hali hazırda milli sporcudur. Kampa davet edilen 13 sporcu hem amatör sporcu hemde milli sporcu adaydır. Araştırma grubunda yer alan sporcular, profesyonel ve amatör olmak üzere toplam 22 görme engelli erkek sporcudan oluşmaktadır. Bu sporcuların 14' ü lise mezunu ve 8'i Ön lisans – Lisans mezunu olduğu görülmüştür. Ayrıca yaş dağılımı olarak; 20-24 arası 8 kişi, 25-29 arası 9 kişi ve 30 üstü 5 kişi olduğu görülmüştür. Bunun yanında araştırma grubunun gelir

düzeyi incelendiğinde; düşük gelirli 4 kişi, orta gelirli 13 ve yüksek gelirli 5 kişi olduğu belirlenmiştir. Gelir düzeylerinin belirlenmesinde, sporcuların kendi yazılı ifadeleri dikkate alınarak sınıflandırma yapılmıştır.

Araştırma grubunun “kariyer, eğitim, yaş ve gelir düzeyi” değişkenlerine göre dağılımı Tablo 3.1.’de detaylıca özetlenmiştir.

Tablo 3.1. Araştırma grubuna ait özellikler

Değişkenler (n=22)		f	%
Kariyer	Amatör Ulusal	13	59.1
	Profesyonel (Milli Sporcu)	9	40.9
Eğitim	Lise	14	63.6
	Ön lisans- Lisans	8	36.4
Yaş	20-24	8	36.4
	25-29	9	40.9
	30 ve üstü	5	22.7
Gelir düzeyi	Düşük	4	18.2
	Orta	13	59.1
	Yüksek	5	22.7

Tablo 3.1.’de araştırma grubunda yer alan sporcuların kariyer, eğitim, yaş ve gelir düzeyi değişkenleri açısından dağılımlarına yer verilmiştir. Buna göre araştırma grubunu 9’u profesyonel (%40.9) ve 13’ü amatör (%59.1) olmak üzere toplam 22 görme engelli erkek sporcudan oluşmaktadır. Bu sporcuların 14’ ü lise mezunu (%63.6) ve 8’i Önlisans – Lisans (%36.4) mezunudur. Sporcuların 8’i (%36.4) 20-24 yaş arası, 9’u (%40.9) 25-29 yaş arası, 5’i (%22.7) 30 yaş ve üstüdür. Sporcuların gelir düzeyine bakıldığında ise 4’ (%18.2) düşük, 13’ü (%59.1) orta, 5’i (%22.7) yüksektir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak görme engelli erkek goalball sporcularının sosyo-demografik özelliklerini ölçmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formundan yararlanılmıştır. Araştırmada ayrıca “Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği” ve “Saldırganlık Ölçeği” kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu:

Araştırmacı tarafından araştırmaya katılan Türkiye Erkek Milli Goalball sporcularına ait kişisel bilgileri saptamak için hazırlanmıştır (EK-1). Görme engelli erkek sporcuların durumluk, sürekli kaygı ve saldırganlık düzeylerini etkileyeceği düşünülen değişkenlerin yer aldığı Kişisel Bilgi Formu kariyer ve eğitim durumu ile ilgili sorulardan oluşmuştur.

3.3.2. Spielberger Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği:

Araştırmada görme engelli sporcuların durumluk – sürekli kaygı düzeylerini belirlemek amacıyla “Spielberger Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri-STAI” kullanılmıştır (EK-2). STAI, Spielberger, Gorsuch ve Lushene (1970) tarafından geliştirilmiştir.

Ölçek 1983 yılında Öner ve LeCompe Türkçe uyarlanmış ve geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır. Bireylerin durumluk-sürekli kaygılarını belirlemeye yönelik ölçek, her kaygı türü için 20’şer maddeden oluşmaktadır. 4’lü likert tipindeki ölçekte “Hiç (1), Biraz (2), Çok (3) ve Tamamıyla (4)” ifadeleri yer almaktadır.

Ölçek, olumsuz duyguları dile getiren doğrudan ifadeler ve olumlu duyguları dile getiren tersine dönmüş ifadeler olmak üzere iki farklı ifadeden oluşmaktadır. Ölçekte doğrudan ifadeler: 3, 4, 6, 7, 9, 12, 13, 14, 17 ve 18’inci maddeler; 9. madde de “şu anda kaygılıyım” ifadesi yer almaktadır.

Tersine dönmüş ifadeler: 1, 2, 5, 8, 10, 11, 15, 16, 19 ve 20’nci maddelerdir ve 10. madde de “kendimi rahat hissediyorum” ifadesi yer almaktadır.

Ölçeğin puanlanması doğrudan ve tersine dönmüş ifadelerin her biri için iki ayrı anahtar hazırlanmıştır. Böylece bir anahtarla doğrudan ifadelerin, ikinci anahtarla tersine dönmüş ifadelerin toplam ağırlıkları saptanmıştır.

Doğrudan ifadeler için elde edilen toplam ağırlıklı puandan, ters ifadelerin toplam ağırlıklı puanı çıkartılmıştır. Elde edilen bu puanı önceden belirlenmiş ve değişmeyen bir değer olan 50 puan eklenmiştir. Bu işlemlerin ardından elde edilen değer bireyin

durumluk kaygı puanını göstermektedir. Ölçeğin 20 maddeden oluşmasına bağlı olarak elde edilen değer 20 ile 80 arasında değişebilmektedir. Puanın düşük olması durumluk kaygının düşük olduğunu, yüksek olması ise durumluk kaygının yüksek olduğunu göstermektedir (Öner ve LeCompe, 1983).

Bu araştırmada durumluk ve sürekli kaygı için Cronbach alpha güvenirlik katsayıları tekrar hesaplanmış ve Cronbach alpha değerleri durumluk kaygı için 0.86, sürekli kaygı için .73 olarak belirlenmiştir.

3.3.3. Saldırganlık Ölçeği:

Bu araştırmada, görme engelli sporcuların saldırganlık düzeylerini belirlemek amacıyla Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği kullanılmıştır (EK-2). Literatürde saldırganlık ölçümünde en yaygın kullanılan ölçeklerden biri olan bu ölçek, Buss ve Perry tarafından geliştirilmiş olup, Madran tarafından Türkçeye uyarlanarak geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçeğin güvenirliği; iç tutarlılık katsayısı, test-tekrar test güvenirliği ve test yarılama güvenirliği hesaplanarak değerlendirilmiştir. Cronbach alfa katsayısı, ölçeğin genelinde 0,85; fiziksel saldırganlık alt ölçeğinde 0,78; düşmanlık ve öfke alt ölçeklerinde 0,71; sözel saldırganlık alt ölçeğinde ise 0,48 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin ölçüt geçerliliği, Çok Boyutlu Öfke Ölçeğinin “Öfkeyle İlgili Davranışlar” alt ölçeği ile karşılaştırılmış ve iki ölçek arasında $r=0,49$ korelasyon katsayısı tespit edilmiştir. Bu bulgular, ölçeğin Türkçe formunun özgün ölçeği temsil ettiğini göstermektedir.

Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği dört alt boyuttan oluşmaktadır:

- Fiziksel saldırganlık (9 madde): Başkalarına fiziksel zarar verme eğilimini ölçer.
- Öfke (7 madde): Saldırganlığın duygusal yönüne vurgu yapar.
- Düşmanlık (8 madde): Saldırganlığın bilişsel boyutunu değerlendirir.
- Sözel saldırganlık (5 madde): Sözel yollarla başkalarına zarar verme eğilimini ölçer.

Toplamda 29 maddeden oluşan ölçek, saldırganlık eğilimlerini farklı boyutlarıyla değerlendirmeyi amaçlamaktadır. (Madran, 2012).

Bu araştırmada ölçek için Cronbach alpha güvenirlik katsayısı tekrar hesaplanmış ve alpha değeri 0.84 olarak belirlenmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmaya başlamadan önce Aksaray Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan 24.08.2022 tarihinde 2022/05-16 sayılı karar ile Etik Kurul izni alınmıştır (EK-4). Araştırma verileri, araştırmacı tarafından kişisel bilgiler ve ölçek soruları araştırmaya katılan sporculara soruldu ve sporculardan sözel olarak ankete işaretlendi.

Bu araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından bizzat yürütülen görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Katılımcılar, araştırmaya gönüllü olarak katılan sporculardan oluşmaktadır. Veriler, sporcuların kişisel bilgileri ve üç farklı ölçekten (Kaygı leği, Sürekli Kaygı leği ve Saldırganlık leği) oluşan soruların yanıtlanması yoluyla elde edilmiştir.

Veri toplama süreci, 2023 yılı ağustos ayında Aksaray’da gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı, katılımcılarla birebir görüşmeler yapmış ve katılımcıların verdiği sözel yanıtları doğrudan anket formuna kaydetmiştir. Her bir görüşme yaklaşık 30 dakika sürmüş ve bu süre içerisinde katılımcılar, sırasıyla kaygı, sürekli kaygı ve saldırganlık ölçeklerini doldurmuştur.

Bu yöntem, birebir iletişim yoluyla doğru ve eksiksiz veri toplanmasını sağlamış ve ölçeklerin etkin bir şekilde uygulanmasına olanak tanımıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Bu araştırmada elde edilen verilerin analizinde “IBM SPSS-22” istatistik paket programı kullanılmıştır. Verilerin betimleyici istatistiklerden; aritmetik ortalama, standart sapma, frekans değerleri faydalanılmıştır. Araştırmada katılımcı sayısının 30’dan az olmasından dolayı “Parametrik Olmayan Testler” kullanılmıştır. Literatürde alt örneklem gruplarının birey sayısı 30’un altına düştüğünde (Tanrıöğen, 2014), bazı çalışmalarda ise alt örneklem grubundaki birey sayısı 15’in altına düştüğünde (Bursal, 2017) parametrik olmayan testlerin kullanılması gerektiği belirtilmektedir (Bykztk, vd., 2017). Bu nedenle katılımcıların durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile saldırganlık düzeylerinin kariyer durumu, eğitim düzeyi, yaş ve gelir düzeyi değişkenleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla Mann Whitney U testi, korelasyon analizi için

Spearman korelasyon testi kullanılmıştır. Verilerin analizinde anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgular ve bulgulara ilişkin yorumların yer aldığı tablolara yer verilmiştir.

Araştırma grubunun sürekli kaygı durumluk kaygı ve saldırganlık düzeylerine ait aritmetik ortalamaları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 4.1. Görme engelli sporcuların kaygı ve saldırganlık düzeyleri

Değişkenler	n	M	Ss
Sürekli Kaygı	22	40.63	10.939
Durumluk Kaygı		26.5	9.560
Saldırganlık		74.77	16.411

Tablo 4.1.’e göre; görme engelli sporcuların sürekli kaygı düzeylerinin orta seviyede, durumluk kaygı düzeylerinin düşük ve saldırganlık düzeylerinin de orta seviyede olduğu görülmüştür.

Araştırma grubunun kaygı ve saldırganlık düzeylerinin ortalamalarının kariyerleri açısından karşılaştırılmasına yönelik yapılan Mann Whitney U-testi Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 4.2. Kaygı ve saldırganlık düzeylerinin kariyer açısından karşılaştırılması

Değişkenler	Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Sürekli Kaygı	Milli olmayan	13	13.81	179.5	28.5	.045
	Milli olan	9	8.17	73.5		
Durumluk Kaygı	Milli olmayan	13	10.69	139	48	.482
	Milli olan	9	12.67	114		
Saldırganlık	Milli olmayan	13	12.77	166	42	.270
	Milli olan	9	9.67	87		

$p < .05$

Tablo 4.2'ye göre; sporcuların kariyer durumlarına göre her üç ölçeğin puanlarının aritmetik ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark belirlenmemiştir. Fakat amatör ve profesyonel goalball sporcularının sürekli kaygı puanları arasında gözle görülür bir farklılık olduğu gözlenmiştir. Bu doğrultuda; amatör goalball sporcularının sürekli kaygı puanlarının profesyonel goalball sporcularına oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Araştırma grubunun kaygı ve saldırganlık düzeylerinin ortalamalarının eğitim düzeyleri açısından karşılaştırılmasına yönelik yapılan Mann Whitney U-testi Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4.3. Kaygı ve saldırganlık düzeylerinin eğitim durumu açısından karşılaştırılması

Değişkenler	Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Sürekli Kaygı	Lise	14	13.5	189	28	.55
	Ön lisans-Lisans	8	8	64		
Durumluk Kaygı	Lise	14	12.21	171	46	.494
	Ön lisans-Lisans	8	10.25	82		
Saldırganlık	Lise	14	12.11	169.5	47.5	.562
	Ön lisans-Lisans	8	10.44	83.5		

$p < .05$

Tablo 4.3.'e göre; sporcuların eğitim düzeylerine göre her üç ölçeğin puanlarının aritmetik ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Fakat lise ve önlisans-lisans mezunu goalball sporcularının sürekli kaygı puanlarında gözle görülür bir farklılık olduğu saptanmıştır. Bu doğrultuda; lise mezunu goalball sporcularının sürekli kaygı puanlarının önlisans-lisans mezunu goalball sporcularına oranla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışmada dikkate alınan değişkenler arası ilişkinin belirlenmesine yönelik Spearman Korelasyon Analizi yapılmıştır. Veriler normal dağılım göstermediği için Spearman analizi tercih edilmiştir.

Tablo 4.4. Kaygı ve saldırganlık düzeylerinin yaş değişkeni açısından karşılaştırılması

Değişkenler	Grup	N	Sıra Ortalaması	Ki-Kare	p
Saldırganlık	20-24	8	8,38	2,922	,232
	25-29	9	13,17		
	30 ve üstü	5	13,50		
	Toplam	22			
Sürekli Kaygı	20-24	8	13,81	3,409	,182
	25-29	9	8,44		
	30 ve üstü	5	13,30		
	Toplam	22			
Durumluk Kaygı	20-24	8	11,94	,347	,841
	25-29	9	10,56		
	30 ve üstü	5	12,50		
	Toplam	22			

Tablo 4.4.'e göre; sporcuların yaş değişkenlerine göre her üç ölçeğin puanlarının aritmetik ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 4.5. Kaygı ve saldırganlık düzeylerinin gelir durumu değişkeni açısından karşılaştırılması

Değişkenler	Grup	N	Sıra Ortalaması	Ki-Kare	p
Saldırganlık	Düşük	4	13,25	2,049	,359
	Orta	13	12,35		
	Yüksek	5	7,90		
	Toplam	22			
Sürekli Kaygı	Düşük	4	12,50	1,213	,545
	Orta	13	12,27		
	Yüksek	5	8,70		
	Toplam	22			
Durumluk Kaygı	Düşük	4	10,50	,154	,926
	Orta	13	11,54		
	Yüksek	5	12,20		
	Toplam	22			

Tablo 4.5.'e göre; sporcuların gelir durumu değişkenlerine göre her üç ölçeğin puanlarının aritmetik ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 4.6. Sporcuların kaygı ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişki

Değişkenler	Yaş (Y)	Eğitim (E)	Gelir (G)	Kariyer (K)	Sürekli Kaygı (SK)	Durumluk Kaygı (DK)	Saldırganlık (S)
Yaş	1						
Eğitim	-.239	1					
Gelir	.091	.110	1				
Kariyer	.164	.140	.521*	1			
SK	-.114	-.418	-.205	-.438*	1		
DK	.006	-.149	.084	.153	.148	1	
S	.341	-.127	-.284	-.241	-.291	-.217	1

* $p<0.05$

Tablo 4.6. incelendiğinde; kariyer ile gelir arasında orta seviyede pozitif bir ilişki ($r = .521$; $p<0.05$) olduğu tespit edilmiştir. Buna göre; kariyer arttıkça gelir seviyesi artmaktadır. Bunun yanında kariyer değişkeni ile sürekli kaygı arasında negatif yönde orta düzeyde bir ilişki ($r = -.438$; $p<0.05$) olduğu görülmüştür. Buna göre; Kariyer düzeyi arttıkça sürekli kaygı düzeyi düşmektedir. Diğer değişkenler arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırma, görme engelli sporcuların kaygı ve saldırganlık düzeylerini farklı değişkenler açısından incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulgularına göre, görme engelli sporcuların sürekli kaygı düzeyleri orta seviyede, durumluk kaygı düzeyleri düşük, saldırganlık düzeyleri ise orta seviyede tespit edilmiştir..

Araştırmada sporcuların eğitim düzeylerine göre sürekli kaygı, durumluk kaygı ve saldırganlık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir. Sporcuların eğitim durumuna göre kaygı ve saldırganlık düzeylerinin benzer olduğu söylenebilir. Lise ve önlisans-lisans mezunu goalball sporcularının araştırmada sürekli kaygı puanlarında gözle görülür bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Lise mezunu goalball sporcularının sürekli kaygı puanlarının önlisans-lisans mezunu goalball sporcularına oranla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Fakat bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir. Karabulut Yücel (2003) tarafından yapılan çalışmada, taekwondocuların kaygı düzeyleri incelenmiştir. Veri toplama aracı olarak Spielberg'in Durumluk ve Sürekli Kaygı envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, sporcuların eğitim düzeylerine göre kaygı ve saldırganlık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Ancak, sürekli kaygı puanlarında belirgin bir farklılık gözlenmiştir. Lise mezunu sporcuların sürekli kaygı düzeylerinin, ön lisans ve lisans mezunu sporculara kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, mevcut araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Yine Cin, Yılmaz ve Ektirici (2022) tarafından yapılan çalışmada, ağırlıklı olarak futbol ve diğer sporculardan oluşan katılımcıların öfke ve saldırganlık algısının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 373 (187 kadın, 186 erkek) sporcu katılmıştır. Araştırmada Gürbüz, Kural ve Özbek (2019) tarafından Türkçe 'ye uyarlanan Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği (SSÖÖ) kullanılmıştır. Araştırmaya katılan sporcuların eğitim düzeyinin saldırganlık

düzeylerinde farklılığa yol açmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu mevcut çalışma bulgusu ile paralellik arz etmektedir.

Çelik, Zengin ve Baş (2017) tarafından yapılan çalışmada da, lisede öğrenim gören ve okullarının bireysel, takım ve raket sporları faaliyetlerine katılan öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 284' kadın ve 414 erkek toplam 698 öğrenci katılmıştır. Veri toplama aracı olarak İpek İlter Kiper tarafından geliştirilen “Saldırganlık Envanteri” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, spor lisesi öğrencilerinin diğer lise türünde olan öğrencilerden daha yüksek atılgan saldırganlık puanına sahip oldukları belirlenmiştir. Kadın sporcu öğrencilerin yıkıcı saldırganlık puanları erkeklerden daha yüksek bulunmuştur. Mevcut çalışmada sporcuların yaş değişkenine göre kaygı ve saldırganlık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Alanyazında konu ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Karabulut Yücel (2003) tarafından yapılan çalışmada taekwondocuların yaşları ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında bir ilişki belirlenmemiştir. Yazıcı, Öz, Yıldızhan ve Büyükyıldırım (2019) tarafından yapılan çalışmada, B1 futbol sporcuları ile B2-B3 futsal sporcularının müsabaka öncesi durumluk kaygı durumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya B1 düzeyinde 52 sporcu ve B2-B3 düzeyinde 44 sporcu olmak üzere toplam 96 sporcu katılmıştır. Araştırmada sporcuların kaygı düzeylerini belirlemek amacıyla Beck Anksiyete Ölçeği (BAÖ) kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda yaşın kaygı durumuna etki etmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu mevcut araştırma bulgusunu destekler niteliktedir. Kardaş (2018)'ın Yapılan araştırmalarda, yaş değişkeninin sporcuların durumluk kaygı düzeyleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmüştür. 13-16 yaş arasındaki altyapı futbolcuları üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmada, yaş değişkeni ile durumluk kaygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Civan vd. (2010) tarafından yürütülen çalışmada, bireysel ve takım sporcularının müsabaka öncesi ve sonrası durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri karşılaştırılmış, ancak yaş grupları arasında kaygı düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Benzer şekilde, Dalbudak, vd. (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, görme engelli ve görme engeli olmayan futbolcuların durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri, engel durumu, yaş grubu ve spor deneyimi açısından incelenmiştir. Çalışmaya 25 görme engelli ve 25 görme engeli olmayan toplam 50 futbolcu katılmış olup, veriler Spielberger'in Durumluluk ve Süreklilik Kaygı Envanteri (DSKÖ)

kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonuçları, gören ve görmeyen futbolcular arasında kaygı düzeyi açısından anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymuştur.

Ayrıca, sporcuların branşları ve engel durumları ne olursa olsun, müsabaka sırasında etkin bir performans sergileyebilmeleri için belirli bir kaygı seviyesine sahip olmalarının önemli olduğu vurgulanmıştır. Görme engelli futbolcuların da başarılı olabilmeleri için müsabaka kaygılarının optimal düzeyde olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Altıparmak (1997) tarafından yapılan çalışmada, takım sporları yapan kadın sporcuların yarışma sonrası durumluk kaygı durumları incelenmiştir. Araştırma sonucunda, basketbol sporcularının durumluk kaygı puanlarının antrenman yaşı ve takımda bulunma sürelerine göre değişmediği belirlenmiştir. Engür (2002)'ün çalışmasında, çeşitli spor branşlarında elit sporcuların başarı güdülenmesi ve durumluk kaygı düzeyleri hangi seviyede olduğu ve başarı güdülenmesi ile durumluk kaygı düzeyleri arasındaki etkileşim incelenmiştir. Veri toplama aracı olarak Spielberg'in Durumluk ve Sürekli Kaygı envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sporcuların ilgilendikleri spor dalında sahip oldukları deneyimlerinin, durumluk kaygı düzeylerine etkisinin olmadığı belirlenmiştir.

Erbaş (2005) tarafından yapılan çalışmada, elit basketbolcuların durumluk kaygı düzeylerinin belirlenmesi; demografik değişkenleri, oyunda kalma süreleri ile durumluk kaygı arasındaki korelasyonun incelenmesi ve yerli ve yabancı oyuncuların durumluk kaygı düzeylerinin karşılaştırılmıştır. Veri toplama aracı olarak Spielberg'in Durumluk ve Sürekli Kaygı envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, basketbol sporcularının oyunda kalma süresi, antrenman yaşı, biyolojik yaş, yerli-yabancı oyuncu statüsü, oyuncuların pozisyonu değişkenleri ile kaygı düzeyleri arasında bir farklılık bulunmamıştır. Takımların kaygı puanlarının kendi aralarında değişiklik gösterdiği belirlenmiştir.

Bingöl, Çoban, Bingöl ve Gündoğdu (2012) tarafından yapılan çalışmada, üniversiteli taekwondo milli takım sporcularının maç öncesi kaygı düzeylerinin belirlenmesi ve bazı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada veriler Spielberger'in Durumluluk Kaygı ölçeği ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda, milli teakwondocuların spor yapma yılları, yaşları, cinsiyetleri, üniversitelerine göre müsabaka öncesi durumluk kaygı düzeyleri arasında farklılık saptanmamıştır. Türkçapar (2012)'ın çalışmasında, güreş sporcularının çeşitli değişkenler açısından sürekli kaygı düzeyleri incelenmiştir.

Araştırmada veriler Spielberger'in Durumluluk Kaygı ölçeği ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda, sporcuların sürekli kaygı, yaş, aylık gelir, genel başarı düzeyi ve karşılaşılan sorunların çözümüne göre farklılaşmadığı görülmüştür. Bu sonuçlar mevcut araştırma bulgusunu destekler niteliktedir. Öğüt (2004) tarafından yapılan çalışmada, spor yapan ve yapmayan bireylerin, sürekli kaygı ve benlik saygısı arasındaki ilişki ve sosyodemografik özelliklerin sürekli kaygı ve benlik üzerindeki etkisini incelemek amaçlanmıştır. Kaygı ve benlik saygısı verileri araştırmacı tarafından geliştirilen anketle toplanmıştır. Araştırma sonucunda sürekli kaygı ile spor yapma yaşı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu sonuçlar mevcut çalışma bulgusu ile paralellik arz etmektedir.

Mevcut çalışmada sporcuların kariyer durumlarına göre kaygı ve saldırganlık puanlarında farklılık belirlenmemiştir. Fakat milli olan ve olmayan goalball sporcularının sürekli kaygı puanları arasında gözle görülür bir farklılık olduğu gözlenmiştir. Bu doğrultuda; milli olmayan goalball sporcularının sürekli kaygı puanlarının milli olan goalball sporcularına oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonucun aksine Birinci (2019) tarafından yapılan tez çalışmasında, spor yapan ve spor yapmayan üniversite öğrencilerinde benlik saygısı ve saldırganlık durumunun, çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Katılımcıların milli olma durumuna göre saldırganlık düzeylerinde bir farklılığa rastlanmamıştır. Bu sonuçlar mevcut çalışma sonuçları ile örtüşmemektedir. Kariyer açısından spor yapma yıllarına göre yapılan çalışmalar incelendiğinde, Güvendi ve Keskin (2020) yapılan çalışmada, sporcuların antrenörlerinden algıladıkları etik dışı davranışlara göre saldırganlık ve öfke düzeyleri incelenmiştir. Araştırmaya, yaş ortalaması 20 olan ve futbol, basketbol, voleybol, kick boks, güreş, taekwondo ve eskrim branşlarında faaliyet gösteren 56 kadın ve 126 erkek olmak üzere toplam 182 sporcu katılmıştır. Veri toplama aracı olarak, Gürbüz, Kural ve Özbek (2019) tarafından Türkçeye uyarlanarak geçerlik güvenirlik çalışması yapılan Sporda saldırganlık ve öfke ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, millilik durumuna göre sporda saldırganlık puanlarında anlamlı farklılık belirlenmemiştir. Bu sonuç mevcut çalışma sonuçları ile uyumludur.

Mevcut araştırmada sporcuların gelir durumuna göre kaygı ve saldırganlık puanlarında farklılık bulunmamıştır. Bu bulguya benzer şekilde Cin vd. (2022) tarafından yapılan çalışmaya katılan sporcuların aile aylık gelir düzeyinin saldırganlık açısından farklılık yaratmadığı belirlenmiştir.

Keskin (2015) tarafından okullar arası spor müsabakalarına katılan öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin incelendiği çalışmada, veri toplama aracı olarak İpek İlter (Kiper) tarafından geliştirilen Saldırganlık envanteri kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda sporcuların ailelerinin gelir düzeyi arttıkça saldırganlık puanlarının arttığı saptanmıştır. Bu sonuç mevcut çalışma bulgusu ile örtüşmemektedir. Bu farklılık çalışmalara katılan sporcuların yaşlarından kaynaklanmış olabilir. Çünkü alanyazında lise öğrencilerinde saldırganlık davranışlarının yaygın olduğu görülmektedir. Örneğin Ülkemizde 261 ortaöğretim kurumunda 26000 öğrenci ile yapılan anket çalışmasında, lise öğrencilerinin %15,1'inin okula silahla geldiği ve %7,7'sinin çete üyesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Anadolu Ajansı [AA], 2009). Durmuş ve Gürkan tarafından yapılan çalışmada, Türkiye genelinde 11-16 yaş grubu ilköğretim öğrencileri ile yaptığı çalışmada, katılımcıların % 44'ünün şiddete maruz kaldığı ve bu şiddet olaylarında, dayanın % 31'lik oranla öne çıktığı rapor edilmiştir. Bu sonuçlar lise öğrencilerinin zorlanmalı gelişim dönemlerinin türlü ruhsal bozukluklara ve saldırgan eğitimlerin etkinlik kazanmasına ortam hazırladığını göstermiştir. Çoğu kez görünürde önemsiz bir neden, bu dönemi yaşamakta olan gençlerde saldırgan eğilimlerin dışa vurulması için yeterli bir neden olabilmektedir (Özdoğan, 1993).

ÖNERİLER

- Çalışma örneklemini erkek goalball sporcuları oluşturmuştur. Yapılacak çalışmaların kadın goalball sporcuları ile gerçekleştirmemesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.
- Goalball sporcuları ile yapılan bu çalışma diğer engel gruplarıyla (İşitme engelliler, bedensel engelliler vb.) gerçekleştirilebilir.
- Çalışma sınırlı sayıda örnekleme gerçekleştirilmiştir. Yapılacak çalışmalarda daha örneklem sayısının artırılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.
- Çalışma Aksaray ilinde gerçekleştirilmiştir. Yapılacak çalışmaların farklı illerde gerçekleştirilmesi evrene ait bilgilerin yansıtılması açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Altıparmak E. Takım Sporları Yapan Bayan Sporcuların Yarışma Sonrası Durumluk Kaygı Puanlarının Araştırılması, *Sosyal Bilimler Dergisi*, İstanbul, 1997.
- Anadolu Ajansı [AA] (2009). “Liseler patlamaya hazır bomba gibi”. <https://www.aa.com.tr/>
- Ataman, A. (2003). *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş*. (Ed. A. Ataman). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Badenhorst, M., Runciman, P., Brown, J. C., Swartz, L., & Derman, W. E. (2021). Promotion of para athlete well-being in South Africa (the PROPEL studies): Profiles and prevalence of psychological distress. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 24(7), 616-621.
- Balcı, A., Akınoğlu, B., Kocahan, T., & Hasanoğlu, A. (2021). The relationships between isometric muscle strength and respiratory functions of the Turkish National Paralympic Goalball Team. *Journal of Exercise Rehabilitation*, 17(1), 45-51.
- Baldoni, F. (2005). *Aggressivita` comportamento antisociale e attaccamento*. *Bullismi nella cultura del disagio impossibile*, Pendragon, Bologna, 2005, 39–67.
- Başaran, M. H., Taşgın, Ö., Sanioğlu, A., & Taşkın, A. K. (2009). Sporcularda durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), 533-542.
- Başer, E. (1998). *Uygulamaları spor psikolojisi*. Ankara: Bağırhan Yayınevi.
- Beck, A.T., Emery, G. (2005). *Anksiyete bozuklukları ve fobiler bilişsel bir bakış açısı*. Çev. Veysel Öztürk. İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Bednarczuk, G., Molik, B., Morgulec-Adamowicz, N., Kosmol, A., Wiszomirska, I., Rutkowska, I., & Perkowski, K. (2017). Static balance of visually impaired paralympic goalball players. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 12(5), 611-617.

- Bednarczuk, G., Wiszomirska, I., Marszałek, J., Rutkowska, I., & Skowroński, W. (2017). Static balance of visually impaired athletes in open and closed skill sports. *Polish Journal of Sport and Tourism*, 24(1), 10-14.
- Bingöl, H., Çoban, B., Bingöl, Ş., & Gündoğdu, C. (2012). Üniversitelerde öğrenim gören taekwondo milli takım sporcularının maç öncesi kaygı düzeylerinin belirlenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 14(1), 121-125.
- Birinci, R. (2019). *Spor yapan ve yapmayan bireylerin benlik saygısı ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sağlık bilimleri Enstitüsü, Erzincan.
- Bozdemir, B. S. (2014). *Güncel psikoloji psikolojiye dair her şey*. (13. Baskı). Ankara: Gülmat Matbaası.
- Bursal, M. (2017). *SPSS ile temel veri analizleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. ve Köklü, N. (2017). *Sosyal bilimler için istatistik* (19. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cin, H., Yılmaz, B. H., & Ektirici, A. (2022). Sporcularda Öfke ve Saldırganlık Algısının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(2), 230-243.
- Civan, A., Arı, R., Görücü, A., & Özdemir, M. (2010). Bireysel ve takım sporcularının müsabaka öncesi ve sonrası durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin karşılaştırılması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 193-206.
- Coulomb-Cabagno, G., Rascle, O. (2006). Team sports players' observed aggression as a function of gender, competitive level, and sport type, *Journal of Applied Social Psychology*. 36(8), 1980–2000.
- Çalışkan, E. (2004). Goalball sporunun görme engelli çocukların fiziksel uygunluk, postür ve kaygı durumlarına etkilerinin değerlendirilmesi (Doktora tezi). *Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*. İstanbul.
- Çalışkan, E., Karagözoğlu, C., Kayapınar, F., Erzeybek, M. S., & Fişekçioğlu, B. (2007). Goalball sporunun ve hareket eğitiminin görme engelli çocukların kaygı durumlarına etkilerinin değerlendirilmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(3), 22-35.

- Çelik, A., Zengin, S., & Baş, M. (2017). Sporcu lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(4), 20-31.
- Çolak, T., Bamaç, B., Aydın, M., Meriç, B., & Özbek, A. (2004). Physical fitness levels of blind and visually impaired goalball team players. *Isokinetics and Exercise Science*, 12(4), 247-252.
- Dalbudak, İ. (2012). *13-15 yaş arası görme engelli sporcuların stres ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Dalbudak, İ., Bayrak, M., Alkaya, Ö. Z., Musa, M., Dalkılıç, M. (2019). Görme engelli ve engelli olmayan erkek profesyonel futbolcularının durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science*, 29(29), 314-321.
- Doğan, Ö. (2018). Görme engelli çocuklar. (Ed. Nilgün METİN). *Özel gereksinimli çocuklar*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Dönmez Baykoç, N., Sümer, A., Uyaroğlu, B. (2010). Görme engelli çocuklar ve eğitimleri. (Ed. Necate BAYKOÇ). *Öğretmenlik programları için özel eğitim*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Durmuş, E., & Gürkan, U. (2005). Lise öğrencilerinin şiddet ve saldırganlık eğilimleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 253-269.
- Engür, M. *Elit Sporcularda Başarı Motivasyonun, Durumluk Kaygı Düzeyleri Üzerine Etkisi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sporda PsikoSosyal Alanlar* (Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2002.
- Erbaş M, Tokgöz İ, Çetinkaya S (2000) Türkiye basketbol 2.erkekler ligindeki oyuncuların bazı kişisel değişkenlerinin durumluk kaygı üzerine etkileri ve durumluk kaygının takım içi ilişkilerine etkisinin araştırılması, *H.Ü.Spor Bilimleri Teknolojisi Yüksek Okulu Beden Eğitimi ve Spor Dergisi*, 3,(5), Ankara.
- Erbaş, M. K. (2005). *Üst düzey basketbolcularda durumluk kaygı düzeyleri ve performans ilişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Kütahya.
- Farooque, S. M., Phukon, A. J., Naorem, S., & Dhar, K. (2023). *An investigation on aggression levels among elite women football players*. IJSHPE 2023, 5(1), 115-118.

- Goulart-Siqueira, G., Benítez-Flores, S., Ferreira, A. R., Zagatto, A. M., Foster, C., & Boulosa, D. (2018). Relationships between different field test performance measures in elite goalball players. *Sports*, 7(1), 6.
- Greydanus, D. E., Hawver, J. R., & Rowland, D. C. (2021). Concepts of aggression: Perspectives in the 21 st century. *Journal of Alternative Medicine Research*, 13(4), 1-11.
- Gulick, D. T., & Malone, L. A. (2011). Field test for measuring aerobic capacity in Paralympic goalball athletes. *International Journal of Athletic Therapy & Training*, 16(5) 22-25.
- Gümüş M. *Profesyonel Futbol Takımlarında Puan Sıralamasına Göre Durumluk Kaygı Düzeylerinin incelenmesi, Sakarya Üniversitesi. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya, 2002.*
- Gürsel, O. (2013). Görme yetersizliği olan öğrenciler. (Ed. İbrahim H. DİKEN). *Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim*. 7. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Güvendi, B., & Keskin, B. (2020). Sporcuların antrenörlerinden algıladıkları etik dışı davranış algısına göre saldırganlık ve öfke davranışlarının incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 5(2), 134-145.
- Heward, W. L., Alber-Morgan, S. R., Konrad, M. (2017). *Exceptional children an introduction to special education* (11th edition). Boston, MA: Pearson.
- İkizler, C. (1993). *Sporda başarıyı etkileyen psikolojik faktörler ve psikolojik antrenman*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). M.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Kafalı, S., Hünkar, İ., Keçeci, O., & Demiray, E. (2017). Bireysel spor ve takım sporu yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin araştırılması. *Journal of International Social Research*, 10(50), 386-390.
- Karabulut Yücel E. O. (2003). *Taekwondocuların Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeyleri ve Müsabakalardaki Başarılarına Etkisi*, (Yüksek Lisans Tezi) Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara.
- Karakaya, İ. Ç., Aki, E., & Ergun, N. (2009). Physical fitness of visually impaired adolescent goalball players. *Perceptual and motor skills*, 108(1), 129-136.
- Kardaş, N. T. (2018). 13-16 Yaş arası altyapı futbolcularının müsabaka dönemindeki durumluk kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 109-117.

- Keskin, C. (2015). *Liseler arası müsabakalara katılan lise öğrencilerinin saldırganlık durumlarının araştırılması (Zonguldak-Kozlu örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri, Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Kütahya.
- Lieberman, L. J., Houston-Wilson, C., & Kozub, F. M. (2002). Perceived barriers to including students with visual impairments in general physical education. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 19(3), 364-377.
- Madran, H. A. D. (2012). Buss-Perry saldırganlık Ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(2), 1-6.
- Maxwell, J. P. (2004). Anger rumination: an antecedent of athlete aggression? *Psychology of Sport and Exercise*. 5(3), 279-289.
- Metin, N. (2018). Özel gereksinimli çocuklar. (Ed. N. Metin). *Özel gereksinimli çocuklar*. 2. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm>
- Morgan, T.C. (2000). Psikolojiye giriş. Çev. H.Ü. *Psikoloji Bölümü Öğretim Elemanları*. Ankara: H. Ü. Psikoloji Bölümü Yayınları.
- Nar, E. (2005). *Beni anlayın*. 3. Baskı, İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı.
- Öğüt R. *Sporda Sürekli Kaygı Düzeyi ile Benlik Saygısının Karşılaştırılması*, (Yüksek Lisans Tezi) Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sporda Psikol-Sosyal Alanlar Anabilim Dalı Programı, İzmir, 2004.
- Öner, N. (1996). *Türkiye’de kullanılan psikolojik testler* (2. Baskı). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Öner, N., Le Compte, A. (1998). *Süreksiz durumluk sürekli kaygı envanteri el kitabı*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi
- Öz, R., Yıldızhan, Y. Ç., & Büyükyıldırım, H. (2019). Görme engelli futbol ve futsalcıların müsabaka öncesi durumluk kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 175-185.
- Özdoğan, B. (1993). Saldırganlığın kökeni. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 11(1), 19-23.

- Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği [ÖEHY]. (2018). T.C. Resmî Gazete, (30471), 7 Temmuz 2018, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm>.
- Özgüven, İ.E. (1994). *Psikolojik testler*. Ankara: Pdrem Yayınları.
- Petrigna, L., Giustino, V., Zangla, D., Aurea, S., Palma, R., Palma, A., & Battaglia, G. (2020). Physical fitness assessment in Goalball: a *scoping review of the literature*. *Heliyon*, 6(7)1-5.
- Ramakrishnan, K.S., Sathya, P. & Ghelani, B. (2015). Assessment of anxiety in sports person pre and post sports performance a study on: Levels of anxiety in individual vs group sport. *International Journal of Innovative Research in Science, Engineering and Technology*, 4(9), 8901-8905. DOI:10.15680/IJIRSET.2015.0409085
- Romanov, R., Medovic, B., Stupar, D., Jezdimirovic, T., & Garunovic, B. (2017). The Connection Between Certain Morphological Parameters and Results in Goalball Players. *International Journal of Morphology*, 35(4).
- Silva, J. M. (1983). The perceived legitimacy of rule violating behavior in sport. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 5(4), 438-448.
- Sofia, R., Cruz, J. F. A. (2017). Unveiling anger and aggression in sports: The effects of type of sport, competitive category and success level. *Revista de Psicología del Deporte*, 26(2), 21–28.
- Spielberger, C.D. (1966). *Anxiety and behavior*. London: Academic Press.
- Tanrıöğen, A. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (4. baskı).Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tenenbaum, G., Stewart, E., Singer, R. N., & Duda, J. (1997). *Aggression and violence in sport: An ISSP position stand*. *Sport Psychologist*, 11, 1-7.
- Tuncer, T. (2011). Görme yetersizliği olan çocuklar. (Ed. Ayşegül ATAMAN). *Özel gereksinimli ve çocuklar*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Tutkun, E., Güner, B. Ç., Ağaoğlu, S. A., & Soslu, R. (2010). Takım sporları ve bireysel sporlar yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin değerlendirilmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 23-29.
- Türkçapar, Ü. (2012). Güreşçilerin farklı değişkenler açısından sürekli kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(1), 129-140.

- Vissek, A. J., Watson, J. C., Hurst, J. R., Maxwell, J. P., Harris, B. S. (2010). Athletic identity and aggressiveness: a cross-cultural analysis of the athletic identity maintenance model, *International Journal of Sport and Exercise Psychology*.8(2), 99–116, <https://doi.org/10.1080/1612197X.2010.9671936>.
- Weinberg, R.S. & Gould, D. (2011). *Foundations of sport and exercise psychology*. USA: Human Kinetics.
- Yazıcı, M., Öz, R., Yıldızhan, Y. Ç., Büyükyıldırım, H. (2019). Görme engelli futbol ve futsalcıların müsabaka öncesi durumluk kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 175-185.
- Yıldırım, S., Yüksel, R., Doğanay, S., Gül, M., Bingöl, F., & Dane, S. (2013). *The benefits of regular physical activity on hearing in visually impaired adolescents*. *Eur J Basic Med Sci*, 3(1), 17-21.

EKLER

EK 1: Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU:

Değerli Katılımcı, bu anket görme yetersizliği olan sporcuların kaygı ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılmaktadır. Çalışmaya katkınız için teşekkür ederiz.

Yaşınız	:	
Spor Yaşınız	:	
Cinsiyetiniz	:	Kadın () Erkek ()
Medeni Durumunuz	:	Evli () Bekar ()
Eğitim Durumunuz	:	
BESYO mezunu musunuz?	:	
Mesleğiniz	:	
Ailenizde özel gereksinimli birey var mı?	:	Evet () Hayır ()
Görme yetersizliği doğuştan mı oluştu?	:	Evet () Hayır ()
Görme yetersizliğinin oluş nedeni?	:	
Görme düzeyiniz	:	Az gören () Total ()
Milli olma durumu	:	Evet () Hayır ()

EK 2: Spielberger Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri-STAI

SPIELBERGER DURUMLUK KAYGI ÖLÇEĞİ (STAI)					
		Hiç	Biraz	Çok	Tamamıyla
1.	Şu anda sakinim.*	1	2	3	4
2.	Kendimi emniyette hissediyorum.*	1	2	3	4
3.	Şu anda sinirlerim gergin.	1	2	3	4
4.	Pişmanlık duygusu içindeyim.	1	2	3	4
5.	Şu anda huzur içindeyim.*	1	2	3	4
6.	Şu anda hiç keyfim yok.	1	2	3	4
7.	Başıma geleceklerden endişe ediyorum.	1	2	3	4
8.	Kendimi dinlenmiş hissediyorum.*	1	2	3	4
9.	Şu anda kaygılıyım.	1	2	3	4
10.	Kendimi rahat hissediyorum.*	1	2	3	4
11.	Kendime güvenim var.*	1	2	3	4
12.	Şu anda asabım bozuk.	1	2	3	4
13.	Çok sinirliyim.	1	2	3	4
14.	Sinirlerimin çok gergin olduğunu hissediyorum.	1	2	3	4
15.	Kendimi rahatlamış hissediyorum.*	1	2	3	4
16.	Şu anda halimden memnunum.*	1	2	3	4
17.	Şu anda endişeliyim.	1	2	3	4
18.	Heyecandan kendimi şaşkına dönmüş hissediyorum.	1	2	3	4
19.	Şu anda sevinçliyim.*	1	2	3	4
20.	Şu anda keyfim yerinde.*	1	2	3	4

SPIELBERGER SÜREKLİ KAYGI ÖLÇEĞİ (STAI)					
		Hemen hiçbir zaman	Bazen	Çok zaman	her Hemen zaman
21.	Genellikle keyfim yerindedir.*	1	2	3	4
22.	Genellikle çabuk yorulurum.	1	2	3	4
23.	Genellikle kolay ağlarım.	1	2	3	4
24.	Başkaları kadar mutlu olmak isterim.	1	2	3	4
25.	Çabuk karar veremediğim için fırsatları kaçıırırım.	1	2	3	4
26.	Kendimi dinlenmiş hissediyorum.*	1	2	3	4
27.	Genellikle sakin, kendine hâkim ve soğukkanlıyım.*	1	2	3	4
28.	Güçlüklerin yenemeyeceğim kadar biriktiğini hissedirim.	1	2	3	4
29.	Önemsiz şeyler hakkında endişelenirim.	1	2	3	4
30.	Genellikle mutluyum.*	1	2	3	4
31.	Her şeyi ciddiye alır ve endişelenirim.	1	2	3	4
32.	Genellikle kendime güvenim yoktur.	1	2	3	4
33.	Genellikle kendimi emniyette hissedirim.*	1	2	3	4
34.	Sıkıntılı ve güç durumlarla karşılaşmaktan kaçınırım.	1	2	3	4
35.	Genellikle kendimi hüzünlü hissedirim.	1	2	3	4
36.	Genellikle hayatımdan memnunum.*	1	2	3	4
37.	Olur olmaz düşünceler beni rahatsız eder.	1	2	3	4
38.	Hayal kırıklıklarını öylesine ciddiye alırım ki hiç unutamam.	1	2	3	4
39.	Aklı başında ve kararlı bir insanım.*	1	2	3	4
40.	Son zamanlarda kafama takılan konular beni tedirgin ediyor.	1	2	3	4
*: Tersine dönmüş ifadeler (Doğrudan ifadeler-*Tersine dönmüş ifadeler=Elde edilen puan+35=Sürekli kaygı puanı.					

EK 3: Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği

Aşağıdaki her bir maddeyi okuyarak, bu madde sizin için her zaman doğru ise “Tamamen Katılıyorum” , genelde doğru ise Katılıyorum , emin değilseniz “Kararsızım” , genelde doğru değilse “Katılmıyorum” , hiçbir zaman doğru değilse “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde işaretleme yapmanız rica olunur.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Bazı arkadaşlarım benim öfkeli biri olduğumu söylerler					
2. Gerekirse hakkımı korumak için şiddete başvurabilirim					
3. Birisi bana fazlasıyla iyi davrandığında “acaba benden ne istiyor” diye düşünürüm					
4. Arkadaşlarımın görüşlerine katılmadığım zaman bunu onlara açıkça söylerim					
5. Öfkeden deliye döndüğümde birşeyler kırıp dökerim					
6. İnsanlar benim görüşlerime katılmadıklarında onlarla tartışmaktan kendimi alıkoyamam					
7. Zaman zaman bazı olaylara/kişilere yönelik kızgınlığım uzun süre bitmek bilmez					
8. Bazen başkalarına vurma dürtümü kontrol edemiyorum					
9. Sakin yapılı biriyimdir					
10. Tanımadığım insanlar bana fazla yakın davrandıklarında onlara şüpheyle yaklaşırım					
11. Daha önce, tanıdığım insanları tehdit ettiğim oldu					
12. Çok çabuk parlar ve hemen sakinleşirim					
13. Birisi bana sataşırsa kolaylıkla onu itip tartaklayabilirim					
14. İnsanlar sinirimi bozduklarında kolaylıkla onlar hakkında ne düşündüğümü söyleyebilirim					
15. Zaman zaman kıskançlık beni yiyip bitirir					
16. Bir insana vurmanın mantıklı bir gerekçesi olamayacağını düşünüyorum					
17. Bazen hayatın bana adaletsiz davrandığını düşünürüm					
18. Öfkemi kontrol etmekte zorluk çekerim					
19. Yapmak istediğim birşey engellendiğinde kızgınlığımı açıkça ortaya koyarım					
20. Zaman zaman insanların arkamdan güldüğü duygusuna kapılırım					
21. İnsanlarla sıkça görüş ayrılığına düşerim					
22. Birisi bana vurursa ben de karşılık veririm					
23. Bazen kendimi patlamaya hazır bir bomba gibi hissediyorum					
24. Diğer insanların her zaman çok iyi fırsatlar yakaladıklarını düşünüyorum					
25. Birisi beni iterse onunla kavgaya tutuşurum					
26. Arkadaşlarımın arkamdan konuştuklarını biliyorum					
27. Arkadaşlarım münakaşacı/tartışmayı seven biri olduğumu söylerler					
28. Bazen olmadık şeylere ortada mantıklı bir neden yokken aniden sinirlenir, tepki veririm.					
29. Çoğu insana kıyasla daha sık kavgaya karıştığımı söyleyebilirim.					

EK 4: Etik Kurul Onayı

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Sayı : E-34183927-000-00000750387
Konu : Başvurumuz Hk.Başvurumuz Hk

Sayın: Abdullah AKBULUT

“Görme Engelli Sporcuların Kaygı ve Saldırganlık Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi” başlıklı 2022/05-16 protokol numaralı başvuru 24.08.2022 tarihli toplantıda kurulumuz tarafından incelenmiş, Üniversitemiz İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Yönergesi’nde belirtilen etik ilkelere **uygun olduğuna** toplantıya katılan üyelerin oy birliği ile karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Necmettin AYGÜN
Aksaray Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurul
Başkanı

Ek: İnsan Araştırmaları Etik Kurul Kararı

Evrakın elektronik imza suretine <https://e-belge.aksaray.edu.tr> adresinden 4ae9aa5c-ecbe-48a1-b555-fb0df0be44ef kodu ile erişebilirsiniz.

Bu Belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu’nun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: 4AE9AA5C-ECBE-48A1-B555-FB0DF0BE44EF Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/aksaray-universitesi-etikys>

Adres: tarih Bölümü
Telefon No: 2882194 Faks No: 2882125
e-Posta: naygun@aksaray.edu.tr İnternet Adresi:
<https://www.aksaray.edu.tr/>
KEP Adresi:

Ayrıntılı bilgi için: Necmettin AYGÜN
Profesör
Telefon No: 2882194

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU		
Öğrencinin Adı Soyadı:		EVET
Kapak		
1	Tez başlığı, tutanaktaki başlıkla aynı mı?	
2	Kapaktaki ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
3	Kapak format kılavuzdaki kapak formatına uygun mu?	
4	Kapakta yazılan tüm yazılar doğru olarak verilmiş mi?	
İçindekiler		
5	Sayfa numaraları tam verilmiş mi?	
6	Şekil, çizelge vb. listeleri verilmiş mi? Sıralaması doğru mu?	
7	Özet, abstract, giriş, sonuçlar vb. bölümler var mı?	
8	Yazım hataları kontrolü yapıldı mı?	
Giriş		
9	Hazırlanan tezin önemini anlatıyor mu?	
10	İkinci ve üçüncü dereceden başlık içermemeli kuralına uyuldu mu?	
Özet/Abstract		
11	Kılavuza uygun mu?	
12	Ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
13	Özet; tek sayfa, tek aralık, tek paragraf kuralına uygun olarak yazıldı mı?	
14	Bilim kodu, sayfa adedi, anahtar kelimeler ve tez danışmanı yazıldı mı?	
Kaynakça		
15	Kaynakların tamamına metin içinde atıf yapıldı mı?	
16	Kaynak formatı kılavuzdaki kaynak formatına uygun olarak hazırlanmış mı?	
17	Atıf formatı kılavuzdaki atıf formatına uygun mu?	
Atıf Yöntemi APA 7 ☐ CMS ☐ İSNAD ☐		
Genel Değerlendirme		
18	Etik beyan açıklaması okundu, uyuldu ve imzalandı mı?	
19	Kabul/Onay sayfası kılavuzdaki formata uygun olarak düzenlenmiş mi?	
20	Kabul /Onay sayfasında belirtilen oy birliği/oy çokluğu seçeneklerinden uygun olanı savunmayla tutarlı olacak şekilde belirlenmiş mi?	
21	Sayfa kenar boşlukları ve sayfa numaraları kılavuzdaki formatına uygun mu?	
22	Paragraf boşlukları ve metin satır aralığı kılavuza uygun olacak şekilde düzenlenmiş mi?	
23	Başlık yazımları kılavuzdaki başlık formatlarına uygun mu?	
24	Yazı tipi ve boyutu kılavuzdaki yazı tipi ve boyutu formatına uygun mu?	
25	Şekil, çizelge vb. açıklama ve numaralandırmaları kılavuzdaki formata uygun olarak yazılmış mı?	

İmza:

Danışman Adı Soyadı: